

Молода Україна

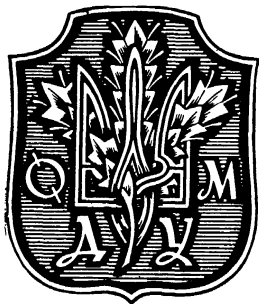
журнал української демократичної молоді

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ: Улас Самчук — Розмова про книгу; М. Дальний — За ким піде українська молодь?; В. Русальський — Довга дорога, злий дядько; А. Кравченко — “Добровільні переселенці”; Д. Опільський — “Крила” О. Корнійчука.

Moloda Ukraina

A Monthly Magazine
Published by the
Ukrainian Democratic Youth Ass'n
191 Lippincott St.
Toronto, Ontario, Canada

**ПРЕДСТАВНИЦТВА
“МОЛОДОЇ УКРАЇНИ”
ЗАКОРДОНОМ:**

В Австралії:

Mrs. O. Tkach
146 Suspension St.
Sunshine, Victoria,
Australia.

В Бельгії:

Mr. H. Szmyhul
Camp 44/5 Bussoit,
(Hainaut) Belgique

У Великобританії:

Mr. Andrij Bondarenko
123 High St.
Notting Hill Gate
London, W. 11, England

В Аргентині:

“Porohy”
Casilla de Correo 3184
Buenos Aires, Argentina

У Франції:

Mr. D. Sawertajlo
d'Riqueval Par Bellcourt
(Aisne) France

У Німеччині:

Mr. I. Kornejtshuk
Muenchen, 54
Seehamer St. 13, Apt. 2.
Germany

На обкладинці: Група учасниць
балетного гуртка при філії ОДУМ-у
в Торонто.

МОЛОДА УКРАЇНА

ЖУРНАЛ ОБ'ЄДНАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Видає Центральний Комітет ОДУМ-у

Редагує Колегія. — Головний редактор Б. Олександрів

Заступники гол. редактора: М. Дальний (Канада) і О. Смолянський (США)

Адміністратор І. Дубилко

Це число впорядкував М. Дальний

В справах редакційних і адміністраційних писати на адресу:

MOLODA UKRAINA, 191 Lippincott Street, Toronto, Ontario, Canada.

Адреса нью-йоркського відділу редакції:

O. Smolansky, 487 Cleveland Street, Brooklyn 8, N. Y., U. S. A.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті й правити мову. —
Статті, підписані авторами, не завжди висловлюють погляди чи стано-
вище редакції.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ “МОЛОДОЇ УКРАЇНИ”:

США і КАНАДА: — річна передплата 3 дол., піврічна 1.75 дол.
АНГЛІЯ і АВСТРАЛІЯ: — річна передплата 1.50 фунта.

Ціна окремого примірника 30 центів.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД “МОЛОДОЇ УКРАЇНИ”:

Лариса Витвицька, Дітройт, 2 дол., Т. Лотоцький, Торонто, 2
дол., філія ОДУМ-у в Гамільтоні 25 дол., філія ОДУМ-у в Торонто
28.35 дол. Жертводавцям щиро дякуємо.

ДО УВАГИ УПРАВАМ ФІЛІЙ ОДУМ-у В КАНАДІ І США.

Всіх представників “Молодої України” та Управи філій ОДУ-
М-у просимо прислати належність за продані журнали, книжки,
портрети і картки. З пересилкою просимо залучувати письмове
вияснення, за що висилаються гроші.

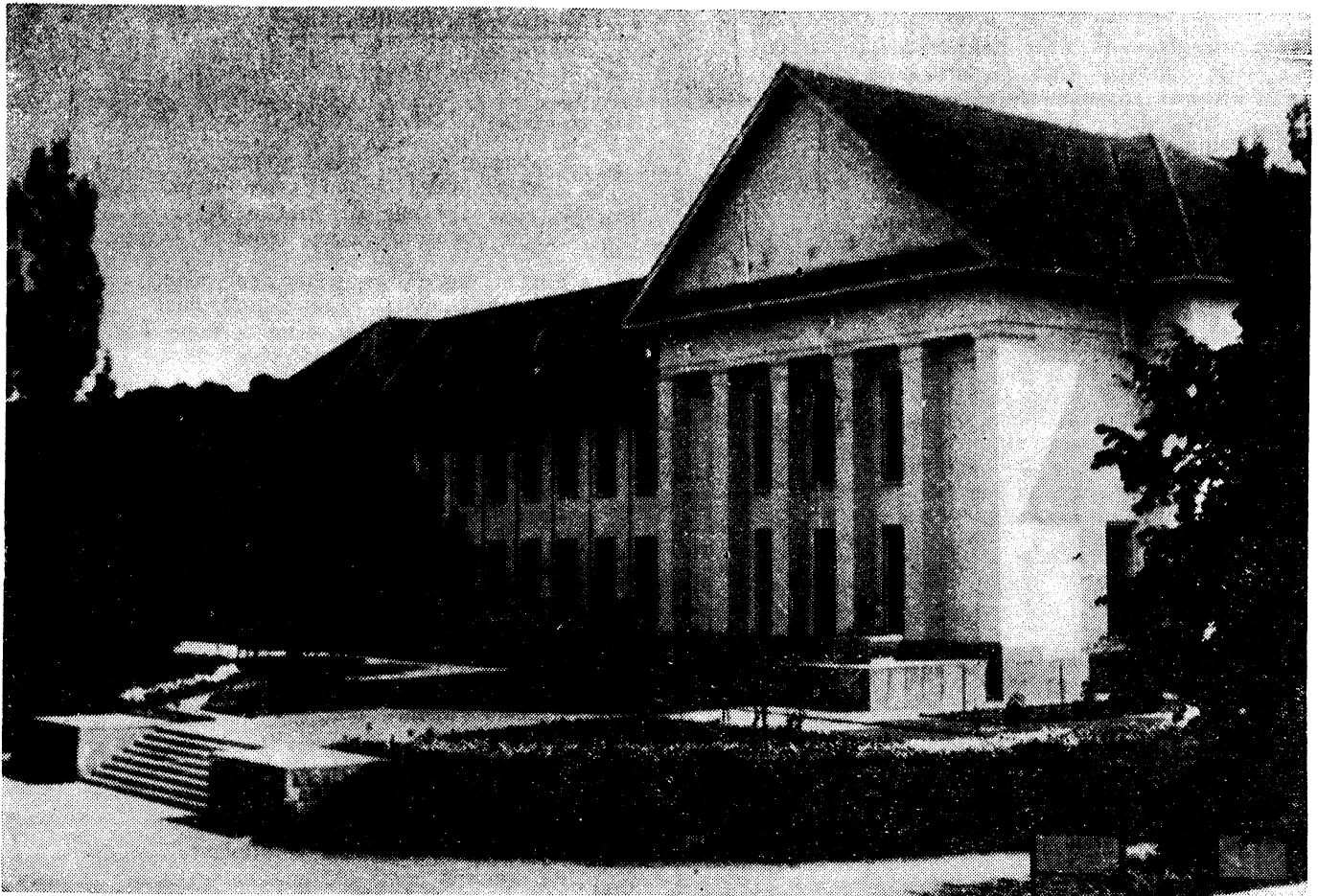
ДО УВАГИ НАШИМ ПЕРЕДПЛАТНИКАМ

З 21-им числом журналу висилаємо письмові уп'ямнення всім
тих передплатникам, яких передплата вже закінчилась, або закін-
читься впродовж наступних двох місяців. Просимо взяти до уваги
наше прохання, і передплату негайно відновити.

Просимо не забувати, що “Молода Україна” виходить за гро-
ші тих читачів, що вже вислали передплату. Не будьте в рядах
післяплатників. Вступіть в ряди активних, передових громадян.
Вишліть передплату на “Молоду Україну”, і цією часткою труду
поможіть нашій (у більшості шкільній) молоді в її чесній орга-
нізаційно-виховній праці для збереження українського національ-
ного імени на чужині. Поможіть нашій молоді пізнавати свободо-
любні демократичні ідеї та успішно продовжувати працю визнач-
них синів нашого народу, для визволення поневоленої України.

Кожен член ОДУМ-у буде у своїй організації повновартісним
членом тільки тоді, коли, виконуючи всі йому доручені організа-
ційні завдання, не забуде, що його обов'язком є також передпла-
тити “Молоду Україну”.

Адміністрація

В. Кричевський і П. Костирко — Музей коло могили Тараса Шевченка

АНДРИЙ ЛЕГІТ

Україні

Із недрукованої збірки "За дротами"

Рідне слово і рідні пісні,
Рідна мова і рідна державо!
— Україно, явися вві сні,
Україно, явися в уяві!

Хочу чути я клекіт Дніпра,
Хочу бачити поле безкрає,
Де синіє Чернеча гора,
Де в могилі Кобзар спочиває.

Знаю, ненько, що груди твої
Вкрили рани, глибокі, криваві,
Гей, гули гураганні бої,
Аж до зір підіймались заграви.

Попіл, глина, каміння і пил,
Стогін, сльози, ридання народу...
Ганчірками червоних вітрил
Забавляється вітер зі сходу.

Вовком виє над стріхами хат,
З ревом б'ється об вежі столиці,
Де сивіє за ґратами брат,
Де голосить сестра-жалібниця.

Та в лісах і байраках полів
Ходять праведних месників тіні,
Щоб в огні окупант попелів,
Щоб лишить заповіт поколінням,

Стрінуть Азії виклик — "ура",
Бути мужнім в бою до загину.
Бо у них на устах — "Не пора!"
Бо у їхніх серцях Україна.

Рідне слово і рідні пісні,
Рідна мова і рідна державо!
— Україно, явися вві сні,
Україно, явися в уяві!

З тернів чужини

В реві танків, в розривах гранат,
В яркім сьйві, румовищах хат,
Я країну свою загубив,
Вічну рану у серці зробив.

Терном слався Мазурищини шлях,
Стрінув глузом і кулями лях,

Пригадальсь забуті слова —
Польща — друга Вкраїні Москва.

Гас над обрієм Татрів маяк,
З хлібом-сіллю вклонився словак,
Аж потів, так хотів довести,
Ніби "руси" — нам кривні брати.

З ІТАЛІЙСЬКИХ МАЛЮНКІВ

Скоро й “руси” до мене прийшли,
В темні гори мене повели,
“За народоф атца ваевать,
Кровью грязние п'ятна смивать”.

Темний вечір над Татрами ліг —
Дихав хмелем червоний барліг,
Під покровом я сосен і трав
Тільки п'яти “братам” показав.

Міряв межі, голодний, як пес,
Поки клятий зустрінув есес,
І повів спочивать до тюрми,
Терти нари сухими грудьми.

Вісім тижнів сидів в заперті,
Ледве чудом лишивсь при житті.
На дев'ятий на слідство взяли.
Дві дороги на вибір дали.

Перша слалась до Райху на скон,
Друга — прямо в “Д. Г.”*) батальйон.
Без вагання останню обрав —
Згинуть в вирі кривавих заграв.

Вихром поїзд до Чадці**) привіз,
Скоро в шкіру німецьку уліз,
Не емблема моєї землі, —
Висів череп більмом на чолі.

Стрінув сотні подібних там я,
(Бита горем стрілецька сім'я!)
Від зорі до зорі на снігу
В муштрі юність топив дорогу.

Клята муштра, команда чужа,
В'їлись в серце, неначе іржа,
Лиш привиджувавсь казкою в сні
Тихий вечір в моїй стороні.

Рідне військо і рідний закон.
Тільки миттю здавався цей сон...
Бо хрипіло бридке — “Ауфштейн”!
Кляв і Гітлера, Дойчлянд і Райн.

З ходом сумом напоєних днів
Голос фронту гучніше гримів,
Багрянів голубий небосхил,
“Вітер з сходу” не зменшував сил.

“Вітер з сходу” шалено шалів,
Сіяв трупи, ридання і гнів,
Та серця зогріває наказ
— Рушить в марш на захід ураз!

Спершу кроком крицевим ішли,
Далі ноги заледве несли,
І пісні не цвіли на устах,
Білим снігом завіяло шлях.

В небі хмари пливли звідусіль,
З диким ревом мела заметіль,
Впірнавав в кучугури замет,
Грав у шлунку голодний квартет.

Голод, втому і сон переміг,
Ззаду — стужа словацьких доріг,
Попереду — у горах, ярах,
Сиві думи снував Остеррайх.

БІЛІ МОРЯ

Блакитне небо, сонце золоте,
Колише вітер срібні хвилі моря,
У грудях серце радістю цвіте,
Що в цім краю немає злиднів й горя.

Живих людей не видно тут ніде,
Ген-ген синіють гори Сан-Маріна,
Дивлюсь назад: до мене з моря йде,
Немов русалка, ніжна сінйоріна.

Мене вража небачена краса,
Неначе привид, мов богиня Феба,
Античний стан, розплетена коса,
В очах горить блакитний відблиск неба.

Така привабна, мила, дорога,
Я з дива крикнув: “Дівчино кохана!”
Вона тендітну ручку простягла
І мовила: “Сіньоре, дате пане”.*)

ІТАЛІЙСЬКА ВЕСНА

Далекий край. Південна сторона.
Із моря дише леготом весна,
Весела, мила, любя, дорога.
До ніг мені цілунки простяга.

Я п'ю її пахучий аромат,
З блакитті сонце сипле діамант —
На люстро вод, на комини руїн,
На голі скелі синіх Апенін.

Зі скель спадає шумно Рубікон,
(Колись писавсь мечами там закон),
Живе про нього й зараз сивий міт,
Що родить в серці древній заповіт.

Повільно йдуть колони сінйорин, —
П'янкі уста, спіднички до колін,
Благають йти на пляж або в кіно:
За гроші все — кохання і вино...

Продажні в них і тіло, і душа...
Нема кому їм дати одкоша,
Не знають страху Бога і родин,
Минаю їх, байдужий і один.

Одна услід мені гука: “Іди!”
Молочним цвітом вкрилися сади,
Вгорі луна дзвінкий пташиний рій
Я знову йду у табір, сам не свій.

Італія, Англія, 1945-48 рр.)

*) Пане — прошу хліба.

І. Лободі, представникові ОДУМ-у при Комітетові
Українців Канади й Авторів книжки “Вони прийшли
знову”, складаємо сердечну подяку за подаровані на
пресовий фонд “Молодої України” книжки.

Редакція і Адміністрація

*) Дивізія “Галичина”.

**) Маленьке містечко біля словацько-польського
кордону.

ЦК ОДУМ-у ІНФОРМУЄ:

ЗУСТРІНЕМОСЯ 2-3-4 ЛИПНЯ

Центральний Комітет ОДУМ-у уповноважений повідомити одумівців і всі братні організації, що цьогорічна Зустріч української демократичної молоді з старшим громадянством США і Канади відбудеться 2-3-4 липня в околицях Торонто.

Минулорічний досвід виявив, що неможливо створити Комітет Зустрічі з представників усіх численних українських демократичних організацій. У зв'язку з цим відповідальність за підготовку й проведення цьогорічної Зустрічі взяв на себе виключно ОДУМ США і Канади.

Докладне місце Зустрічі буде подано трохи пізніше в листівках, пресі і радіо. Детальна програма Зустрічі буде погоджена з керівними чинниками організацій, що візьмуть у ній організовану участь.

Цьогорічна Зустріч української демократичної молоді з громадянством США і Канади буде в основному присвячена п'ятиріччю існування Об'єднання Демократичної Української Молоді. В зв'язку з цим закликаємо всі філії ОДУМ-у США і Канади належно підготуватись до цієї ювілейної зустрічі і взяти в ній масову активну участь. У цій справі філії дістануть вкоротці окремі інструкції від своїх Головних Управ.

Просимо всі сприяючі українській демократичній молоді організації стриматися в днях 2-3-4 липня ц. р. від влаштування будьяких своїх імпрез і закликати своє членство та прихильників узяти участь у Зустрічі української демократичної молоді з нашим громадянством США і Канади. Сподіваємося, що цей апель єдиної організації, в якій об'єднана вся українська демократична молодь США і Канади, знайде належне зрозуміння з боку всіх братніх організацій, для яких ОДУМ готує надійні кадри і поповнення.

До побачення на Зустрічі 2-3-4 липня ц. р. в Торонто!

Всіх зацікавлених справою цьогорічної Зустрічі просимо звертатися на адресу "Молодої України":

141 Lippincott St.,
Toronto, Ont., Canada.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ ОДУМ-у

Розмова про книгу

УЛАС САМЧУК

(3 промов на "Святі Книги" у Торонті і Гамільтоні)

Розумію, яким невдячним зайняттям для письменника є говорення на цю тему. Знаю, що це істини азбучні. Також свідомий, що говоримо про них винятково запізнено. Почуваю за собою і той гріх, що зі всіх тепер діючих письменників я дозволяю собі говорити про ці речі найчастіше і найбільше. Особливо тепер.

Бо колись, за часів, скажемо, Грінченка чи Франка, говорилося про це на весь голос без сорому й без кокетства. Вважалось, що книга і освіта були, є і бути мусять основним елементом свідомості людини.

Наш же час, особливо час між першою і другою світовими війнами, на нашому українському терені, геть по вінця був виповнений розмовами про військо, війну, партії, ідеології, вождів... На книгу і освіту не лишилось місця, і про ці речі почали дуже швидко і з великою приємністю забувати. Більше: почали казати, що це просвітянство, культурництво, беручи ці поняття, розуміється, у лапки, почали кпити з власної духової, конечної і не-обхідної, поживи.

Можливо це було б і гаразд, якби ми, одиниці і як члени нашої національної спільноти, перейшли цей невдячний етап культурного визрівання, здали зі всіх тих дисциплін іспит і з подякою його залишили. Але це зовсім не гаразд, коли ми, дуже часто не скінчивши й першої кляси, вже одразу засіли до третьої, а то й до останньої, і зажадали іспиту остаточного, без ніякої сливе підготовки.

На превеликий жаль, ми це зробили. Це також правда, що "вина" в цьому не виключно наша. Мовляв, війни та революції не є надто пригожим ґрунтом для росту й буяння культурного діла, але віддавши належну данину "обставинам", без сорому і без викрутасів дуже і дуже слід нам вдаритися в груди і признатися, що ми занадто з легким серцем зрікаємося певних речей, які ми за своєю природою не зовсім долюблюємо.

А тому нас часто, особливо тепер, починає просто жахати той факт, що ми, як люди, що мають часто університетські дипломи, залишаємося далеко поза тими наро-

дами, які визначають людину, як розвинену, як освічену і як виховану. І питання нашої духової культури, а впарі з тим і нашої культури матеріальної, набирає такого загрозливого вигляду, що над ним можуть проходити безтурботно хіба повні ігноранти. Ці справи втратили для нас вияв вартості й гостроти. Маємо, мовляв, важливіші клопоти і ними мусимо у першу чергу займатися. Культура хай, мовляв, зачекає поки "будемо мати вільну, незалежну, суверенну і соборну Україну".

Але річ ось у чому: без цієї самої культури неможливо здобути не лише "суверенну і соборну Україну", але — дозволю собі сказати з повним почуттям відповідальності — взагалі ніяку Україну. І не лише Україну. Нічого такого, що визначалося б поняттям великих вартостей. Діячам політики навіть лячно нагадувати, що без культури їм не вдається бути ані мудrimi, ані героїчними, ані, тим більше, політичними. Це саме стосується до всіх інших фахів і зайнять, а особливо самих діячів культури. Хай мені вибачать люди без почуття гумору, але у нас є письменники, що майже не читають, але самі пишуть. Що ж торкається інших фахів і зайнять, то сакраментальне "нема часу читати" є найулюбленишим висловом, а така річ, як книга є найдорожчою річчю, на яку абсолютно бракує засобів.

Чому це так? Адже відомо кожній дитині, яка вмє вже говорити і починає думати людськими категоріями, що книга — це те саме, що й хліб. Лише хліб для тіла, а книга для духа. Чому ж ми тоді не кажемо, що нема часу їсти і не вмираємо з голоду? З цього видно, що нам вистарчає якогось одного, половинного існування. Фізичного, тілесного. Духове "тіло" видається для нас майже неіснуючим і зайвим. Навіщо? Чи ж мені й так чогось бракує? Кока-кола є, авто є, гавз є, купа грошей у банку є. Чого ще їм, тим книжникам і мудрагелям, від нас потрібно, чого вони вічно до нас чіпляються? Купувати отой списаний папір, закладати бібліотеки? А чи нам треба конче бути Айнштайнами, Фордами, Черчілями? Навіщо? Хай собі вони самі

Розмова про книгу...

мастять голови тими світовими справами, хай собі будують ті хмародери, видумують ті машини... З нас хватить і готового.

Але поруч з тим дуже часто чути нарікання: а чому це “у нас” нема великих світових письменників, що прославили б наше ім'я навіки, чому не маємо мільйонерів, банкірів, інженерів, політиків світового імені. Люди ці питання собі задають, але відповісти на ці питання по справжньому не хочуть. А воно ось чому: тому, що “не маємо часу читати” — раз. Що книга для нас “здорога” — два. Що залишаємо цю справу на тоді, коли аж “будемо мати самостійну і соборну” — три. Вичуваю, як регочуть з цих слів мої шановні земляки, але я ще раз з великим натиском повторюю, що доти, доки торгівцеві не “буде часу читати”, він не буде мільйонером, а буде лише завжди і до віку “вартувати”, скажімо, двісті п'ятдесят тисяч, а то й пів-мільйона доларів, і цю заляту межу він ніколи не переступить, а як і переступить, то ніколи не стане “мільйонером” у справжньому понятті, як його розуміють у широкому світі, а лишиться завжди лише нашим, українським куркулем, для якого все буде книга “здорога”, і триматиме він її не в домашній бібліотеці у найкращій шафі, а на горнищі чи в пивниці... А політик? Господи Боже! Скільки клопоту завдають нам “наші партії”, а відповідь — чому це так? — дуже проста: політикам бракує культури! Ха-ха-ха! Сміється собі. Кажете, мовляв, усі політики мають клопоти і не завжди гаразд з ними справляються, навіть ті — з Лондону чи Вашингтону. Погоджуємось. Але чи ж наші, скажемо, таборові чи подібні справи такі аж надто великі? Чому ж вимагають вони аж стільки нервів і метушні? Чи ж рішати проблему об'єднання світу це те саме, що рішати проблему проводу півмільйонної політичної еміграції? Де ж тоді “самостійна і соборна”, де тоді справи державні, де тоді включення нас у систему політичного й культурного світу? Як не політик, а письменник, дозволяю собі сказати, що, наприклад, “великої літератури” ми не маємо тому, бо не маємо мільйонерів, а мільйонерів не маємо тому, що не маємо великої літератури. Це для багатьох видається неймовірним, але так само неймовірним видавалося свого часу нашому селянинові, коли йому казали: поки ти не навчишся читати й писати, доти не буде твое поле як слід родити хліба. — Дурний пан! Таке мені верзе! Ха-ха-ха!

Місто Торонто має велику центральну бібліотеку і сорок її відділів по всьому місті, там мільйони томів книг, там рік-річно сотні тисяч читачів, і то сливе всіх націй. Мені цікаво було б зробити статистику, скільки там буває наших людей. Мені здається, що наших там одиниці...

Маємо, шановні друзі, три відсотки громадянства, що плекають якісь стосунки з книгою. Решта — ті, що “не мають часу читати”. Картина більш ніж печальна.

І це, мої друзі, наше велике національне лихо! Дуже велике! Велике тим, що воно органічне і з ним неможливо в наших умовах боротися. Людям не можна довести, що вони самі себе тяжко обкрадають, що з їх рук і з під їх ніг висковзують, як мільйони майна, так і та сама “самостійна й соборна”, а головне — справжня пошана серед культурного людства плянети, де ті справи дуже гарно розуміють і де людей без закінченої культурно-духової шліфовки по закону вважають людьми, але керми в їх руки ніколи не дають. Кажуть їм: навчіться спершу, а тоді вже керуйте.

А щоб кермувати життям великого мірила треба бути і школеним у розмірах більших, ніж ми іноді звужено це розуміємо. Навіть самої формальної “високої освіти” в даному випадку не завжди досить. У кожній початковій школі ви вже почуєте думку, що школа дає лише підґрунтя освіти. Вчитись, виховуватись, розвиватись треба завжди і скрізь, і переважно поза школою. І така річ, як книга, у цьому випадку являється одним з перших, основних і нічим іще незамінних засобів освіти. Про це тисячі років люди знають, і якщо хтось не знає цього сьогодні, то це значить, що така істота хоч і з людською головою, але куди більше їй личить зватись верблюдом.

Розумію, розумію! Сотні ображених. Ми, мовляв, зовсім не такі, як ви це уявляєте. Ми культурні. Коли нас не визнають, то лише тому, що ми не маємо своєї держави. Коли ми не купуємо і не читаємо наших авторів — винні самі автори! Чому пишуть такі погані книги?! Аргументи, аргументи, аргументи. Схиляю в пошані голову. Шановні мої друзі! Не купуйте і не читайте “наших” авторів, купуйте і читайте, які вам любі. Але купуйте і читайте. Коли ви будете читати Бернарда Шоу, ви напевно захочете прочи-

тати й Миколу Куліша. Щоб читати наші “погані” книги, треба навчитися спершу читати книги чужі, “гарні”. Це вже такий парадокс. Щоб нашої “культурної” людині лишатися при нашій “некультурній” громаді, треба мати культуру вищого, а то й найвищого рівня. Треба ці речі розуміти і не зневіритися в них. Треба мати характер і бути до кінця свідомою людиною. І ще одне: читайте, якщо можете, найбільше казок, коли ви між п'ятьма і дванадцятьма роками, пригодницьких повістей, коли ви між дванадцятьма і вісімнадцятьма, повістей і романів, коли ви інженер, лікар, політик, священник. Фахову літературу читайте в міру потреби. Мистецька література вміщає в собі найбільш животворчих первнів для інтелектуального розвитку, так як, скажемо, городина дає найбільш вітамінів. Щасливий, хто може читати поезію. З політиків були такими лише одиниці, як Олександр Македонський, Наполеон, Черчилль. Ті, що засадничо не люблять “казок” і “віршів” і є “запобажними для такої літератури”, здебільша страждають на тяжкостравність духову, так само, як ті, що не дихають чистим повітрям і не вживають овочів, страждають на погане травлення шлунку. Усе має своє визначене Господом Богом місце і призначення.

І при цьому ніяк не можна оминути ще одного дуже розторошуючого аргументу тих, що “не мають часу читати”, мовляв — “це не лише у нас”. Аргумент, перед яким бліднуть усі інші запобіжні засоби наших надмірно переобтяжених громадян. Але це як, хто, звідки і на що дивиться й бачить. Яку хто має на увазі публіку. Недавно в одній публікації можна було читати репортаж подорожного по муринській республіці Ліберії. У головному місті цієї республіки Монровії, подорожній знайшов одну лише книгарню, у якій було двадцять дві книжки, писані переважно немуринами. І це на всю Ліберію. Можна, отже, з легким серцем зіслатися на цю богомбереженну республіку і мати чисте сумління. Але можна поглянути і в інший бік, у бік, скажемо Парижу, Лондону, Нью Йорку. Можна поцікавитись статистикою видань, числом накладів у тих народів — і тоді наші оптимісти втратять відвагу хвалитися своїм нічого-нечитанням. Щоправда, як у Парижі, як у Лондоні, так і в Нью Йорку наш оптиміст знайде досить собіподібних, однак це лиш свідчить, що наші оптимісти і тут перебувають переважно серед “муринів”. Ну, що ж... Кожен вибирає собі те, що йому доподобилося...

Ні і ні! Не кажемо це лише тому, що нам казати це подобається. Ка-

Єдина річ потрібна для тріумфу зла — це те, щоб добрі люди нічого не робили.

Едмунд Бурке

НАШІ ДИСКУСІЇ:

“Сили наші зичерпані два покоління наперед, — думки наші недодумані два покоління назад...”
(К. Норвід)

За ким піде українська молодь?

1. БЕЗ ІЛЮЗІЙ І БЕЗ ІДЕАЛІВ

Тінь Магатми Ганді

Кілька місяців тому в самому закутку неспокоїної Азії, в колоніальному Сінгапурі, відбувся другий конгрес Світової Асамблеї Молоді. На цей знаменний конгрес не запрошено з доповіддю жодного “західно-східного” філософа, жодного публіциста, жодного політика. Натомість запрошено з головною доповіддю сестру індійського прем'єра Неру — мадам Віжаялакшмі Пандіт, яку — як і всіх інших діячів Індії — недолюблюють і офіційний Захід, і офіційний Схід.

В об'ємистому 48-ми сторінковому звіті з цього конгресу слово “демократія” вжито всього два рази (в додатку з прикметником — “здорову”), слова — “фашизм”, “нацизм”, “соціалізм” — не вжито ні разу, слово — “комунізм” вжито тільки раз, і то в доповіді мадам Пандіт, яка сказала, що замість атакувати комунізм, хай західні демократії краще подумают над тим, як “продати” демократію, як зробити її цінною і дорогою для всіх людей і всіх народів, бо “вкінці виграє та ідеологія, яка зробить найбільше добра для найбільшої кількості людей”.

І мимоволі насувається питання: що ж обговорювали представники міжнародної централі демократичної молоді, коли оминали навіть такі принципової ваги проблеми, як демократія, комунізм, соціалізм, фашизм і т. п.? Зі згаданого звіту знаємо, що представники молоді на

М. ДАЛЬНИЙ

конгресі ВАЙ говорили про дуже пекучі й дуже актуальні соціально-політичні проблеми нашого часу, але свідомо вистерігались старих стандартних окреслень, які сьогодні означають не те, що означали ще вчора, точніше, які в практиці означають не те, що означають в теорії. А коли теорія не має духової сили, щоб здійснюватися в практиці, то така теорія, звичайно, нікому й не потрібна. Це зайвий баласт, який лише утруднює логічне думання й унеможливорює роблення правильних висновків.

Сталося так, що після другої світової війни, після остаточного ідейного краху комунізму й нацизму, після чергового нездійснення пов'язуваних з демократичною ідеологією сподівань, молодь народів західної цивілізації, зокрема молодь народів більше чи менше вільних, перед якою не стоїть невідкладне завдання боротьби за своє національне визволення — ця молодь втратила віру у відомі їй соціальні теорії, втратила віру в пропонувані їй “ізми”, згубила врешті шлях до життєвої мети, втратила й саму життєву мету.

Сталось це, зрештою, не раптом, бо коли признати кращим письменником силу пророчої візії, то ще задовго до вибуху війни герої неказьонної літератури йшли, здебіль-

ша, в трагічне хвильовистське “нікуди”, тягнучи за собою й тих, кому література завжди вказувала і життєву мету, і шлях до тієї мети, цебто — тягнучи за собою ідейну, вдумливу молодь.

Народжені кризою

Три головні ідеї-правди завжди освічували людству шлях у майбутнє: ідея віри, ідея науки та ідея справедливості. Не завжди ці ідеї-правди перебували в згоді одна з одною, але завжди одна з них творила хребет цілісного світогляду людини. Сьогодні цей хребет зламався. Вплив релігійної віри на поведінку людини західної цивілізації послабився давно, ще в половині XIX сторіччя. Вплив науки звівся до мінімуму з хвилиною завалення механістичної теорії про побудову всесвіту на початку нашого віку. Вплив ідей справедливості втратив свою силу вже на наших очах, коли не тільки демократія, але й новіші соціальні теорії, такі, як соціалізм, комунізм і нацизм виявилися неспроможними здійснити свої обіцянки про побудову справедливого й поступового соціального ладу на нашій планеті. Тим самим сучасне людство дійшло до точки й краді його представники заговорили голосно про кризу духовості.

Дехто з практичних суспільних діячів не приділяє цьому фактові особливої уваги, мовляв, подібна криза існувала завжди, бо людство не відкрило ще абсолютної правди й змушене вдовольнятися в своєму житті мізерними “ерзацами” цієї невідкритої правди. Об'єктивно беручи, це твердження слушне. Криза існувала завжди й ніколи не бракувало більших чи менших пророків, які закликали людство “покаятись”, повернутись до “золотих часів” минулого, або змагатись за “золоті часи” майбутнього. До цих закликів людство ставилося в різні часи по-різному: майже ніколи не верталось воно до “золотих часів” минулого, бо минуле для живих завжди мертве; дуже рідко коли йшло воно за концепціями “золотих часів” май-

Розмова про книгу...

жемо це з тяжким серцем і великою журбою. Для добра нас усіх кажемо про ці самозрозумілі істини. Кажемо це для того, щоб не бути останніми у широкому світі з почуттям великого переконання, що наша українська людина, переборюючи не одне своє національне лихо, переборє і це, можливо, одне з останніх — невіривність куль-

турну. І потрібно нам казати це особливо тут, на нових наших теренах діяння. Тут, де стільки можливостей і стільки простору для вільної ініціативи. Сила бо людини не лише в її розвиненому тілі, а передовсім у її розвиненому духовому інтелекті. У мертвому тілі не може бути живого духа, але без живого духа ніяк не може бути живе тіло.

Хліб для тіла! Книга для душі!

ЗА КИМ ПІДЕ УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ...

бутнього, бо майбутнє для живих завжди невідоме; найчастіше ставилось воно до цих закликів байдуже, бо суб'єктивно не відчувало кризи так, як відчували її пророки, бо вдовольнялося існуючими оцими "ерзацами" чи то у формі прийнятої релігії, чи то у формі старих наукових теорій, чи то у формі освячених традицією звичаїв та інших засобів утримання духової гармонії і рівноваги.

Наш час під цим оглядом є особливим часом. Особливим у тому розумінні, що наявність духової кризи відчують не тільки "пророки", але й найширші верстви народів західної цивілізації. Їх не вдовольняють вже дотеперішні ерзаци, вони не хочуть вартатися до "золотих часів" минулого, вони готові прийняти нові концепції, нову життєву філософію, як у часи поширення християнства, як у часи церковної реформації, як у часи французької революції й переможного наступу лібералістичної демократії. Це стосується в однаковій мірі всіх наших сучасників, але особливо стосується це сучасної молоді, яка демонстративно відвертається від сучасної літератури, публіцистики, політики, від громадської активності в цілому, мотивуючи свій пасивний бунт тим, що вона, молодь, без ілюзій і без ідеалів.

Між релігією й нігілізмом

В своєму останньому звіті про стан в ССРСР американський амбасадор у Москві Чарлз Болен заявив, що одною з найбільших турбот советського уряду сьогодні є проблема виховання молоді в комуністичному дусі. Советська молодь, на думку Болена, в щораз більшій мірі стає байдужою до комуністичної ідеології, вдаючись або в релігію, або в нігілізм. Коментуючи цей звіт, одна з найкращих американських публіцистів, Дороті Томпсон, пише так: цю саму проблему має не лише советський уряд, її маємо і ми, американці. Американська молодь в загрозливій мірі байдужіє до проблем демократичної ідеології, вдаючись також або в релігію, або в нігілізм.

Проте, треба зразу ж додати, що ці прояви в молоді — це не зворот до минулого, не відданість одній чи другій церкві, одному чи другому релігійному культу. Це радше шукання нової інтерпретації поняття Бога, помітне зрештою і в Швейцарі, і в Айнштайна, і в інших філософів сучасності. Також нахил частини сучасної молоді до нігілізму це радше акт глибокої зневіри і ре-

зигнації, ніж усвідомлений, цілеспрямований і — так би сказати — програмовий нігілізм колишніх Базарових.

Відмова від маршу

Дуже по різному оцінюють сучасну молодь різні теоретики, проте оцінки всіх їх в одному пункті сходяться. Цей пункт — це ствердження відмови післявоєнної молоді Заходу маршувати під стягом ліберальної демократії, соціалізму, комунізму й фашизму. Цебто — ствердження відмови молоді маршувати під стягом будьякої з панівних доктрин сучасності. Щоправда, маршує ще під одним чи другим зі згаданих стягів молодь народів Азії і Африки, але маршує тільки тому, що знає їх лише з теорії, що розуміє їх по-своєму, що, врешті, і капіталізм, і фашизм, і навіть комунізм видаються цій молоді ідеальними системами в порівнянні з колючим пережитком рідного феодалізму, чи в порівнянні з п'явкою чужонаціонального колоніалізму.

Молодь народів Заходу, в тому числі й молодь європейських народів советської сфери впливів, позбавлена вже цих ілюзій. Їй нема куди йти і немає в що вірити. Можливо, що для суспільно-пасивної категорії молоді жодної трагедії в такому стані нема. Бо яка різниця цій молоді, кому сіяти гречку, кому лікувати зуби, або для кого продукувати атомні бомби? Ця молодь знає і любить вузький свій фах і поза ним вона нічим більше не цікавиться. Її життєвим гаслом було, є і залишиться гасло — "моя хата скраю".

Невелика, можливо, трагедія в цьому й для молоді пристосованської. Добрі апаратчики, добрі бюрократи, потрібні всім. Вони потрібні демократам не менше як соціалістам, комуністам і фашистам. І пристосованська молодь з чистим сумлінням служитиме по черзі всім: змінити "пана", змінити переконання, яких, до речі, в цієї молоді ніколи не було, не справляє їй найменших труднощів.

Але молодь від природи активна, молодь соціально настроєна, молодь, яка покликана не тільки "сіяти гречку", не тільки виконувати сліпо доручення "пана", не тільки мріяти про золоті часи минулого чи майбутнього, але боротись за кращу, справедливішу дійсність — ця молодь сучасний кризовий етап людської свідомості сприймає так трагічно. Саме цю категорію потенційної провідної верстви мають на увазі теоретики, коли стверджу-

ють відмову сучасної молоді йти за панівними суспільно-політичними доктринами сучасності. І скільки б не нарікали на цю частину сучасної молоді провідники старшого покоління, їх нарікання будуть нещирі і не влучатимуть в ціль, поки вони не зрозуміють справжніх причин апатії в молоді і не зроблять важних далекойдучих висновків з цього. Слід пам'ятати, що сучасна молодь по своїй психіці все таки молодь. В своїй основі вона ще не зіпсута життям, не розжерта старечим цинізмом, не фарисейська і не дволична. Вона тільки розчарована фактом, що не бачить цілі життя, що їй не дають отого сучасного "ерзацу" абсолютної правди, для якої варто жити, боротись і перемогати. Звідси нехтіть молоді до давніх "ізмів", які втратили зобов'язуючу силу, звідси її коливання між релігією майбутнього і нігілізмом, звідси, врешті, шукання точки опертя аж у "Сінгапурі", в чужій для Заходу досі життєвій філософії Магатми Ганді.

Зоря, якої не видно

Дехто може сказати, що подана характеристика стосується тільки молоді тих народів, велич яких у минулому і яким бракує вже динамізму думки і дії для осмислення нашої доби. Такий погляд заступають, між іншим, не лише різні східно-європейські й азійські месіаністи, але навіть такі інтелектуальні велетні заходу, як А. Тойнбі, що очікує новітньої "зорі" з таборів Ді-Пі, І. Сільоне, що очікує з запальних советських таборів примусової праці **Когось**, хто вкаже шлях людству в майбутнє, чи навіть такий практичний політик як Джордж Кеннан, який припускає, що з сучасних страждань підсоветські народи винесуть новий суспільний лад, нову життєву філософію, набагато кращу і справедливішу від тих, що їх сьогодні знаємо...

Це так у теорії. Але як же виглядають ці месіанські теорії на практиці? Які конкретно нові ідеї-правди пропонує сьогодні людству Схід? Один видатний китайський філософ сказав з цього приводу так: для нас, китайців, стара наша культура видається нам стократно вартіснішою за ваші європейські і американські холодильники й турбінові літаки. Але щоб позбутися вашого панування, ми мусимо зректись старої нашої культури й будувати нові холодильники та турбінові літаки.

Це саме, лише іншими словами, висловила й мадам В. Пандіт на конгресі Світової Асамблеї Молоді, це саме, тільки ляпідарніше висловив колись і Ленін своїм відо-

ним — “комунізм, це... електрифікація”. З цього видно, що ніяких нових ідей офіційний Схід, ні навіть Індія, людству не пропонують, бо йдеться їм лише про те, щоб “догнати і перегнати Захід”. Імпортовані ж із Заходу “ідеї” електрифікації і взагалі індустріалізації та перерозподілу матеріальних дібр хоч настільки сильні, щоб завалити давню гієрархію духових вартостей, проте нових духових вартостей самі собою ще не творять. З теорій А. Смита, чи діямату К. Маркса, які мали служити духовою надбудовою для “електрифікованого” та “індустріалізованого” суспільства нашого часу, залишились сьогодні тільки ріжки та ніжки. Ці теорії сьогодні вивчають, але в практичному житті ними керуються стільки ж, як і наукою Божественного Христа, цебто, майже не керуються.

Пригляньмося ще до того неофіційного Сходу, до тих таборів Ді-Пі, заполярних таборів советської Півночі і нашої власної духовости. Які конкретно ідеї пропонують наші месіяністи сучасній українській молоді? Не маючи відваги пропонувати вголос старий лібералізм, соціалізм, комунізм чи нацизм, вони пропонують, властиво, тільки одну ідею: ідею української незалежної соборної держави. Ідея, звичайно, сильна і притягаюча, але хіба це те, за чим тужать Тойнбі, Сільоне, Кеннани, хіба це те, чого очікує сучасне людство й зокрема краща частина молоді? При сучасному стані нашої самосвідомости більшість української молоді, як і молодь інших народів Заходу, трактує свою незалежну державу не як ціль саму в собі, а як прешорядний засіб для досягнення цілі, не як лік на всі хвороби нашого часу, а як об'єкт лікування. Зрештою, вже підчас визвольних змагань 1917-21 рр. боротьба йшла не за абстрактну державу, а за державу соціалістичну, геть-

манську, комуністичну... Це може нам не подобатись, але це факт. ОУНівці, яким це найменше подобалося, які в державі хотіли бачити не засіб, а саму основну мету, для яких гаслами були “Нація — понад усе!” і “Насамперед держава”, і вони вклали в поняття нації та держави всеодно такий зміст, що перекреслював націю як певну органічну спільноту взагалі, а з держави робив не ціль, а таки засіб для експериментів вужчої оунівської ідеології.

Сучасна українська молодь сприймає ідею боротьби за незалежну українську державу може в більшій мірі, як молодь колишня, бо сучасна молодь національно свідоміша, не приділяє аж такої ваги різним партійним “ізмам” і, що найважливіше, позбавлена того комплексу меншевартости, що придавлював навіть кращу частину наших попередників. Але одночасно з цим, сучасна наша молодь в далеку більшій мірі, ніж молодь колишня, усвідомлює, що держава — це ще не все, що можна мати свою державу і не мати цілі життя, можна мати свою державу і бути в ній рабом. Справа в тому, що в кожній державі, в кожній спільноті, застосовуються певні принципи, певні закони, певна життєва філософія, що є більше чи менше ідеальним ерзацом невідкритої ще абсолютної правди.

Основним лихом наших визвольних змагань, а може й головною причиною їх поразки, було те, що таких принципів, таких життєвих філософій було в той час аж декілька. Вони стояли вперек шляху національної єдності, стимулюючи навіть громадянську війну, висловуючи на перший план братовбивчі міжусобиці й відсуваючи в сферу мрій єдиний національний фронт проти зовнішнього ворога. Трагедією нашої сучасної молоді є те, що таких принципів, такої життєвої

філософії, які відповідали б її внутрішнім почуванням, ця молодь сьогодні не бачить взагалі. Вона не бачить більше ідеалу ні в лібералізмі, ні в соціалізмі, ні в комунізмі, ні у фашизмі. Вона зневірена в них і розчарована ними може в ще більшій мірі, як молодь Заходу. Вона, від природи активна, здібна, потенційно революційна — одночасно мучена сумнівами, паралізована глибоким внутрішнім неспокоєм, що не може позитивно відбиватися і на її обороті з російським більшевизмом, і на її вірі в остаточну нашу перемогу...

Вона до болю ясно відчуває, що лібералізм свій вік віджив, що основне гасло ліберальної демократії — “Свобода, рівність, братерство!” — сьогодні тільки порожня фраза, гідна гіркої усмішки й нічого більше, що доба, в якій живемо, вимагає ґрунтового оновлення не лише суспільного ладу, але передовсім оновлення індивідуальної і збірної моралі, оновлення релігії, без якої людське життя завжди половинчасте й позбавлене глибшого сенсу. Сучасна молодь знає і відчуває все це не тому, що вона особливо мудра чи начитана, а тому, що вона, як молодь, особливо вразлива на протиріччя між сучасними теоріями і практикою, особливо вразлива на фарисейство і лицемірство оточення, особливо чутлива до нових ідей і висновків.

Правда, нових ідей і висновків молодь не творить, бо не з її знанням і не з її досвідом такі висновки робити. Бо робити їх трудно не лише молоді, але й найвидатнішим мужам сучасности. Все ж таки сучасна молодь вже знає, що не фашистського і не комуністичного оновлення потрібно нашій добі. За цей гіркий досвід заплачено мільйонами найкращих людських жертв у застінках НКВД, у концтаборах советської Півночі, на фронтах другої світової війни і, врешті, (до чого додумався геній XX сторіччя!) в крематорійних печах гітлерівської Німеччини. Не фашистського і не комуністичного оновлення потрібно нашій добі. Про це знали може й наші попередники, але закривали очі на нелюдність обох цих ідеологій, бо хотіли вірити в... будуще.

Якого ж оновлення вимагає наша доба? Це питання, на яке післявоєнна молодь не знаходить ясної відповіді там, де мусіла б її знайти: в політичній організації, в книгах, у церкві... А не знаходячи такої відповіді, ця молодь мимоволі упасивнюється й уміщанюється стремліннями суто практичного економічного-егоїстичного сенсу. Тут мають слухність представники старшого покоління, нарікаючи, що молодь тепер

(Продовження на стор. 9-й)

ЧИ ВИ ЗАМОВИЛИ ВЖЕ

великий роман І. БАГРЯНОГО про українську молодь напередодні та в другій світовій війні, що має вийти друком у видавництві “УКРАЇНА”?

Передплату на І-ий том цього роману п. н.

“МАРУСЯ БОГУСЛАВКА”

надсилайте в Канаді на адресу:

Mrs. A. Horhota,
Moloda Ukraina, 191 Lippincott Street, Toronto, Ont.

Ціна “МАРУСИ БОГУСЛАВКИ” у передплаті 3.00 дол.

Перше видання книжки вийде тільки для передплатників!

У США передплату на “Марусю Богуславку” приймає:

Mrs. L. Korol, 3300 Carpenter, Detroit 12, Mich.

Довга дорога, злий дядько

Новеля

Володимир РУСАЛЬСЬКИЙ

На пероні стояв лише один чоловік — маленький, сухий дядько з батою. Я був єдиним пасажиром, що залишив залюднений потяг. Він стояв на цій глухій станції рівно дві хвилини, і прошумів далі в хаші лісу.

Той самий дядько з батою, що стояв оддалік від мене і тупо розглядав вагони, круто повернувся і пішов мені назустріч:

— До району?

Дядько хитро-пронизливо оглянув мене з ніг до голови, а я його, ніби це була конечна необхідність: знати, з ким маєш справу.

— А ви, справді, туди? — спитав я, безперечно, дуже радий такій нагоді.

— Та туди ж. П'ять рублів — і доведу вас до самих дверей. Підвід тут більше немає, пішки не підете.

Я подумав: пішки не піду. Дев'ять кілометрів від станції — через ліси, через болота — не піду. Я погодився на п'ять рублів, дядько повів мене через дерев'яну фіртку, що підпирала іржавий бак з написом "Кипяток", і ми вийшли на дорогу, а скоріше — на лісову поляну, бо ніяких будинків поблизу не було. Навколо високою стіною стояв ліс; він ніби оббігав правильним колом цю косо-боку станційку і ліг вінком на саме дно яру. На зеленому хребті лісу лежали такі ж зелені хмари і шматок такого ж зеленого неба, після дощу.

Це все, що могло було звернути увагу подорожнього. Я не мав часу на оглядини.

Маленький, сухий дядько вів себе дивно: п'ять рублів він не взяв, але сердито наказав мені сісти в задку воза, на соломі. Оглядався на мене підозріло і щоразу ховав затаєну усмішку в своїй кудлатій бороді, ніби питав: "Ще не витрусило? Ну й сиди!"

Ми їхали лісом. Це була не дорога, а трясовина, колеса вганялись в болото по самі колодки, шипіли в калюжах, повних жовтого листя, гриміли на ребрах коренастих сосен. Дядько гнав коней мовчки.

Я спитав його, скільки кілометрів до району: я хотів перевірити, чи такі дев'ять чи більше?

— По цій дорозі, що ось їдемо, десять — сухо кинув дядько, і відвернувся. І говорив уже ніби не до мене, а до коней: — По тій, що дев'ять, місток змело водою. А по цій-го, що їдемо — десять.

Відповідь мене задовольняла: десять, то й десять. Я ж таки не йду, а їду. Не було б цього дядька, сидів би я десь під тією романтичною, непривітною станційкою і чекав до ранку.

Мене трясло, підкидало на возі, я думав про нові, асфальтові дороги, люксові автобуси, і мої зовсім-зовсім безнадійні черевики, як сухий дядько раптом повернувся до мене, і голосно-виклично спитав:

— Отакий молодий — і комісар?

Я помітив у його очах хижий блиск, якийсь виклик зухвальства чи нахабности, як дядько перевалював у своїй маленькій голові якісь великі і значні думки.

— А чому ви думаєте, що я комісар? — спитав я спокійно, як міг: таке запитання мені не дуже подобалось.

— Та отак і подумав. Тепер тільки комісари і їздять. А як котрий з мішком, то вже знай — наш дядько якусь біду тягне додому. А ти ж хто будеш?

Я зауважив по рухах, по очах: дядько був злий.

— Я з Києва, з редакції. Статті пишу.

— А про що пишеш?

— Ну, як вам сказати? Про все: як сівба йде, які де безпорядки. Скажімо, і про цей ваш місток: змело його водою, а чому не ремонтують?

— Бач, а не ремонтують. Ще з весни стоїть. От і накидай версту. Це правильно?

Тепер ми їхали уже зовсім густим лісом, жовтогарячим від листя — не дорогою, а крученою стежкою, колеса гриміли ще з більшою силою, дроботіли коні, дядько гнав їх у темряву, лише посвистував над моєю головою батіг. Я тримався за полудрабки, але дядько правив кінсьми з майстерністю джигіта.

— Це правильно? Вчилась моя дочка в Києві — викинули: кажуть, папаша твій підозрительний елемент. Кажуть: проти влади, проти законів виступає. А де ти бачив, скажи, такий закон, щоб у голяка останню корову, останню вівцю брати? Це правильно?

Я слухав мовчки.

— Це правильно? — кричав дядько, час від часу оглядаючись і заміряючись батою. — Продналог віддай, усе віддай! Це правильно?

Ми їхали годину, ми їхали другу, а ліс не кінчався, а злий дядько все доводив мені і кричав:

— Це правильно? Не йдеш до колгоспу, беруть тебе, як харциза за комірцець — і гили! В старці йди! Це здирство, а не власть! Я тебе питаю, а ти мені отвіт дай: це правильно?

Тепер я сидів пригнічений, і вже не знав, що думати, що говорити. Чи спитати, куди ділась наша дорога? Чи спитати, скільки ж то буде кілометрів до району, якщо перевести їх на дядків-

ські верстви? Чи пояснити йому про трагедію села його ж словами?

Я не знав, що відповісти дядькові. Ніяка сила моїх аргументів не могла притушити вогню, що горів у душі кожного іншого дядька під його сірою стріхою — це я знав добре. І тому, що знав, рішуче не міг нічого сказати.

— Або от візьми к приміру, таке, — розплу-тував свої думки дядько далі. — У нас вся власть на місцях — злодії. І головчуки і писарчуки — кажу тобі: всі! Це правильно?

— А чому ви не оскаржите? — спитав я дядька. — Коли брудно — чистити треба, дядьку!

— А ти їх пропечатай в газеті! От пропечатай! Я тобі дам усі фамілії. Я тобі спишу всю їх істо-рію. Тільки б ти правильно написав.

І дядько почав повільно відгинати пальці спер-шу на лівій руці, потім на правій, хоч і рахував лише до трьох. Він виносив вирок кожному з них в досить поміркованих формах — з доказами, які заперечувати було б важко:

— Це правильно? Ну, ти мені скажи, це пра-вильно?

Я мусів запам'ятати ті три особи, які так не-покоїли дядька, і він помітно заспокоївся.

Ми проїхали ще якийсь яр, з вузьенькою річ-кою і, нарешті, виїхали на дорогу. Уже вечоріло, попереду блимнув червоний вогник семафору, і в ту ж мить прикрила його нова стіна лісу, що ви-росла перед нами.

У мене від здивування розкрились очі: ми під'їз-джали до кособокої дерев'яної станційки, з якої виїхали понад дві години тому. Дядько різко зу-пинив коней і повернувся до мене: його гострі, хитрі очі ніби сміялись:

— Приїхали акурат. Скоро й поїзд до Києва буде.

— Що це значить? — скрикнув я в розпачі. — Що ви зробили?

Злий дядько зашипів на мене загрозливо, під-няв палець правої руки догори і сказав мені кіль-ка коротких, кілька обривчастих слів, від яких у мене затремтіли ноги і, зсунувшись з воза на мок-ру дорогу, я став безмовний, нерухомий, як і моя тінь.

Із тих кількох обривчастих слів я зрозумів: дядька з села вислали на станцію селяни за комі-саром, що мав прибути цим самим потягом. Той комісар мав приїхати в Дубне, і мав провести чистку серед бунтівників. Його чекали в засідці і збирались посадити, за старим звичаєм, на кіл. На той кіл, замість комісара, міг сісти я. Комісар не приїхав, тепер дядько був ще більше злий, і вже не говорив мені, а наказував:

— Тільки ти не забудь, і пропечатай їх! От пропечатай, щоб усі знали. І їдь собі.

Він завернув коней і вихром погнав їх до лісу. У ніч, що насувалася.

Тепер я посміхався в слід злому дядькові без найменшої злості.

ЗА КИМ ПІДЕ УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ...

(Продовження зі стор. 7-ої)

не така, як була у часи Драгома-нова, Франка, Хвильового чи Дон-цова, але має слушність і молодь, нарікаючи, що їй бракує сучасних Драгоманових, сучасних Франків, Хвильових і Донцових. Найкращим доказом цього є сам Донцов, який, ігноруючи час і обставини, безна-дійно обстоює свої ідеологічні по-зиції з-перед тридцяти років, хоч знає, що ці позиції чужі навіть мо-лодшим його учням і послідовникам. Це стосується, зрештою, не тільки Донцова, і над цим болючим пи-танням слід зупинитися довше.

2. СУЧАСНА МОЛОДЬ І ПОЛІТИЧ-НІ РУХИ

“...Міщанська мораль уже не по-магає, вона вже не може давати найкращі напрямні в житті. Ні зви-чай, ні принципи, ні релігійна віра на практиці вже не керують вели-ким числом наших сучасників. Наша молода людина віддана болісному неспокоеві, моральній і матеріаль-ній небезпеці. Де вона знайде люд-ський гурт, який запропонує їй за-хист і боронитиме її інтереси? І як жити без мети, без будьякого нат-хнення? Муссоліні і Гітлер, під сильним впливом прикладу Леніна,

перші зрозуміли, що нинішня лю-дина приведена в такий стан, коли бажає, щоб її звільнили від **свобо-ди без змісту**... Людина шукає ке-рівника (“дуче”, “фюрера”, “кав-ділльо”, “батька народів”), який диктував би їй поведінку і який ви-правдав би її без будьякої дискусії, без страху помилки та клопоту вільного вибору і каяття за той ви-бір. Не через злосливість чи попсо-ваність стільки людей стали фашис-тами і комуністами, а тому, що ці люди всією своєю істотою відчули неясно потребу єдності, зобов'язаності й безпеки, що їх тільки дик-татури обіщували дати. Доки захід-ні демократії не оцінять свою грун-товну слабкість у цьому, доти вони не зрозуміють природу тоталітарної спокуси. Їх полеміка проти дикта-тур, їх свободолобна реторика, залишаться без наслідків, або викли-катимуть протилежні наслідки, якщо західні демократії не запропонують людині заспокоюючого порядку...”

Хай не жахаються наші демократи старої марки цієї “еретичної” ци-тати. Вона належить не якомусь анти-демократові, а кращому пред-ставникові революційної демократії, що глибше ніж інші вдумався в причини затяжної кризи ліберальної і соціалістичної ідеології й мав від-

вагу висловити свій критицизм уго-лос. Вона належить чільному фран-ко-швейцарському персоналістові Дені де Ружмонові. Але й він, де-маскуючи оту старо-демократичну “свободу без змісту”, не дає сво-боді якогось конкретного сучасного змісту, хоч і говорить далі (див. його статтю — Вольності, які ми можемо втратити, “Молода Украї-на” ч. 5-7) про konieczність певних соціальних реформ й зокрема про “нове” виховання молоді. Вихован-ня молоді — важлива річ, але про-яке ж нове виховання може йти мова, коли майже всі демократичні ідеологи, зокрема ідеологи лібераль-ної течії, пропонують молоді вже від десятиків років тільки “свободу без змісту”? Свободу віри, свободу думки, свободу вислову та ще з де-сяток різних свобод, які можуть ма-ти певну вартість тільки для тих нечисленних інтелектуалістів, що щось в ці свободи вкладають, що для чогось їх використовують. По-що ж сучасній молоді всі ці “сво-боди”, коли вона не знає, що по-винна з ними робити, коли ситий духово ними не будеш, коли в на-шій дійсності — це здебільш порожні форми без змісту? Щоб цінити, на-приклад, свободу віри — треба цю віру мати, щоб цінити свободу дум-ки — треба цю думку мати, щоб цінити свободу вислову — треба відчувати внутрішню konieczність з приводу чогось важливого вислови-

ЗА КИМ ПІДЕ УКРАЇНЬСЬКА МОЛОДЬ...

тись. А де ж візьметься в сучасної молоді віра, де ж візьметься в неї свіжа думка, чи відчуття потреби вільно висловитись з приводу цієї думки, коли цього всього фактично бракує і старшим, навіть тим, які покликані молодь виховувати, навіть тим, які звуться ідеологами? А раз нема великої віри в певну ідею-правду, нема свіжої думки — значить нема й бажання їх боронити на Заході, нема рішучості змагатися за них на Сході, нема, за дуже малими винятками, героїзму, посвяти, жертвенності, таких властивих нашим попередникам і таких konieczних для вдержання чи здобуття певних цінностей. Страх перед атомовим самовинищенням безперечно паралізує волю демократичних суспільств до боротьби з комуністичною тиранією, але хто знає, чи воля ця не є ще більше паралізована браком віри демократів у їхню систему, неспроможністю провідників сучасної демократії влити в демократичні форми ще й животворчий сучасний дух. Бо годі забувати один важливий факт: якщо весь XIX вік пройшов на Заході під стягом наступу демократичної ідеології, якщо тодішній демократії вдалося зіпхнути в Європі з історичної шахівниці досить сильний ще феодалізм, то тільки тому, що тодішні демократи в свободолюбну реторику вкладали ще й конкретний, згідний з духом передових людей того часу, зміст. В ділянці духовності — це був лібералізм і позитивізм, в ділянці політичного устрою — здоровий кляскратичний парламентаризм, в ділянці економіки — ліберальний капіталізм. Ліберально-демократичний світогляд того часу, з його вірою в необмежені можливості розумового пізнання, з його вірою в природну доброту людини, з його вірою в поступ і "вільну гру сил", був для тодішньої молоді таки атракційним і цілісним світоглядом. Поняття демократизму визначало тоді все. Для тодішніх демократів не було неясних і навирішених проблем. Все було ясне і все мало діяти за певними законами.

Коли ж пізніше, під натиском нових наукових фактів та деяких негативних проявів вибуялого капіталізму, в ліберально-демократичному світогляді появилися перші загрозові тріщини — вони означали й початок кінця цього світогляду. Від першої світової війни й досі лібералізм помітно втрачає свої впливи на маси й зокрема на молодь, і ліберальні партії тримаються в деяких країнах на поверхні політич-

ного життя ще тільки тому, що давно відмовились від основних своїх теоретичних основ, не прийнявши, до речі, основ нових. В надзвичайно скомплікованих умовах нашої дійсності лібералізм, як ідеологія, без перспектив. Ліберали не можуть більше формувати й унапрямувати суспільно-політичне життя без заперечення самих себе, без застосування певних нелібералістичних тез. Сучасна молодь знає це, тому й від лібералізму відвертається, не знаходячи в ньому відповіді на пекучі проблеми сучасності.

* * *

На початку XX сторіччя здавалося, що місце надщербленого лібералізму в свідомості західної людини займе соціалізм. Але сподівання ці виявились ілюзними. Соціалізм уже на початку розщепився на декілька течій, комунізмом починаючи й націонал-соціалізмом Гітлера кінчаючи. З усіх цих течій демократичний соціалізм проявив найбільше людяності, але одночасно з тим він проявив і свою повну неспроможність реалізуватися в практиці без основного еволюційного переродження людини. Справа в тому, що соціалізм і демократія — це сьогодні речі несумісні. Хочемо цього чи не хочемо, а факт лишається фактом, що демократичну систему правління держить на своїх плечах не робітничі а не інтелігентська, а таки дрібно-буржуазна кляса. Позбавити дрібно-буржуазну клясу знарядь продукції, позбавити її приватної власності (до чого логічно мусить стреміти всякий соціалізм, бо це основна його теза), позбавити її матеріальної незалежності від уряду чи будьякого іншого монопольного працедавця, значить, позбутися справжньої демократичної системи на довгі роки, як позбулись її народи СССР. Це не значить, звичайно, що робітничі й інтелігентська кляси є від природи антидемо-

кратичні, але це значить, що верстви, всеціло узалеженні від будь-якого матеріально (хоч би навіть від своїх виборних депутатів та директорів), не мають сили і спроможности успішно захищати свої демократичні права, позбавлені реальної можливості опозиції.

Цей принципової ваги факт розуміють і провідники сучасного демократичного соціалізму, тому й борються властиво не за соціалізм, а за певну реформацію капіталізму, за реформацію самої людини, яка сьогодні проти всякого визиску і поневолення лише так довго, як довго сама не дістане нагоди стати визискувачем і поневолювачем чи то на посту "народного" комісара, чи то навіть на посту професійного профспілкового "боса". Може мають рацію соціал-демократичні ідеологи, коли твердять, що в СССР нема жодного соціалізму, але й іншу рацію мають ті, які твердять, що збудувати "кращий" соціалізм ніж той, що його ми бачимо в СССР — просто неможливо. Неможливо тому, що нема кому його будувати. Роля вільних професійних спілок у боротьбі за покращання стану робітництва й інтелігенції, наприклад, колосальна. Але хто бачив бюрократизм, безпринципність і нетерпимість більшості юнійних чиновників, які нерідко користуються на своїх постах досмертним "вибором" та одержують платню в 15, 20 і 25 тисяч доларів річно, хто знає жахливу байдужість більшості робітництва до проблем профспілкового руху, той мусить прийти до висновку, що сучасні провідники робітництва могли б збудувати соціалізм тільки советського чи гітлерівського зразку, або мусили б узагалі відмовитись від побудови соціалізму, коли б бажали зберегти справжню демократичну систему правління.

З уваги на все сказане і несказане, соціал-демократичні партії Заходу знаходяться від певного часу не в кращому становищі, як партії ліберальні. Звичайно, соціал-демократичні концепції сучасніші, введені ними обережно суспільні реформи справедливіші, але це не соціалізм. Кращі представники соціал-демократії так само бояться сьогодні соціалізму, як кращі представники ліберальних демократичних течій бояться свого історичного лібералізму. І одні, і другі знають, що їхні ортодоксальні ідеології не відповідають більше вимогам часу, і одним, і другим бракує виразних концепцій, у які вони вірили б так, як вірили раніше, і одні і другі втрачають через це ідейну молодь та живуть більше минулим, ніж вірою й боротьбою за краще майбутнє.

(Закінчення в черговому числі)

Ніна Мудрик

ТУГА

Голубі молитви
Шепчуть хвили прозорі,
Сонця іскри ясні
Умиваються в морі.

Чи це квіття вишень,
Чи лиш сні білокрилі
Теплий вітер приніс
І розкинув на хвилі?

Чи це пташка шука
Між камінням оселі?
Ні, це туга моя
Ранить крила на скелі!

Ах, скажи, бо дарма
Я питаю у Бога,
Де шукати путі,
Де до тебе дорога?

Інж. А. КРАВЧЕНКО

„Добровільні переселенці”

У часі розпаду нової кампанії за “освоєння цілих земель” в ССРСР, стаття інж. А. Кравченка стає особливо актуальною для нашої емігрантської молоді, яка часто не знає, який трагічний зміст криється за терміном “освоєння”.

Початок січня 1930 року. Станція сибірської залізниці — Томськ. По станції і привокзальній площі бігають чекісти, розганяючи з криком і лайкою всіх, хто знаходиться на пероні й біля станційних забудов. Надворі снігова заметіль; мороз, від якого зіплюються очі й захоплює віддих.

Біля дев'ятої години вечора на пероні з'являються добрих пара сотень чекістів. У кожного другого — сторожеві собаки, німецькі вівчарки. Чекісти вдягнуті в теплі хутрянні куртки-полушубки, на ногах у них новенькі валянки, начальство у фетрових бурках. На головах у всіх — хутрянні шапки з навушниками. Відділ озброєний автоматами й ручними гранатами.

Через декілька хвилин район від залізничного тупика до магазинів оточений чекістами, розставленими в кількох метрах один від одного, двома рядами.

Хуртовина посилюється, мороз міцніє... Тут і там потріскують залізничні шпали, навіть складене в купі каміння видає з себе якийсь своєрідний звук...

З темні надходячої ночі поволі підходять один за одним ешелони товарних вагонів. Паровози й вагони мов закутані ватою, натільки вони засніжені. В кожному ешелоні, посередині, — відкрита платформа, з двома кулеметами по краях. При кулеметах — по два вартових чекісти.

Усі чотири ешелони моментально оточено відділами чекістів. У нічний тиші забряжчали замки вагонних дверей. Чується грізну команду начальства: “На розгрузку — двадцять хвилин!”

Станція не освітлена, у вагонах також немає світла, з розкритих дверей вагонів вириваються клуби пари й невиразний людський шум, плач дітей і жінок, стогони стариків. Люди вискакують з вагонів, за ними вслід летять мішки, торби, дерев'яні скриньки, об які подзвонюють прив'язані до них чайники, каструлі й відра...

Чути нову команду: “Од вагонів не відходити!”

Від одної групи згуртованих біля вагонів людей чути нерішуче питання: — “Громадянин начальник,

Автор цієї статті працював у 1930 році в Західно-сибірському Крайовому Управлінні Тваринництва головним інспектором-зоотехніком. Ідучи службово в Наримську округу, він випадково зустрів на станції в Томську етап українських засланців, який був зформований в зауральському концтаборі.

Дорогу з Томська до місця призначення етапу автор відбув разом з першою колоною засланців, спостерігаючи всі ті жахіття, що зветься життям засланців під час транспорту. В 1932 році автор керував відбором плеїмної худоби, транспортацією її до засланського концтабору та розподілом серед поселенців — для розведення. Таким чином, він живий свідок усіх митарств одного з перших транспортів розкуркулених українців, будівників “Нової України” в Наримському краю суворого Сибіру.

Подані тут ілюстрації, зроблені кол. засланцем П. С. Лихом таємно, під час його перебування в засланні.

а як же з замерзлимими — вивантажити їх, чи лишити?”, на що слідує відповідь начальства: “Залишити в вагонах!” І, мов на знак палички диригента, від вагонів лунає хор плачущих жінок та дітей, чиї чоловіки й рідні стали жертвами морозу.

— По чотири у ряд — становись!” — лунає нова команда. Жінки, плачучи, беруть на руки маленьких дітей, більші — чіпляючись за одіжку матерів — ідуть самі. Мужчини навантажені подорожнім скарбом. Колона рушила й пересувається чвірками між двома рядами чекістів, біля яких неспокійно вертаються на прив'язі сторожеві пси...

Що ж це за народ? Звідкіля пригнали цих людей, за які провини й злочини?

Ні, це не злочинці, це мирні трудолюбні українські селяни, проголошені советською владою при суцільній колективізації їх господарств “ворогами народу”. Вся їхня провина в тому, що до колективізації вони були добрими господарями, або “куркулями”, як прийнято називати цих трударів на советському жаргоні.

Серед них були селяни з Київської, Запорізької, Чернігівської, Житомирської, Полтавської і Хар-

“ДОБРОВІЛЬНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ...”

ківської областей. Етап зформовано десь на Уралі й залізницею перевезено в Томськ.

Колону прибулих, у числі не менше чотирьох тисяч, відправлено в залізничні магазини (пакгавзи), оточені з усіх боків чекістами. У дверях приміщень — кулемети. Починається перевірка, яка затягається до пообіддя чергового дня, а про харч етапників ніхто й не думає потурбуватися. В неопалених приміщеннях собачий холод, вікна без шкла, льодовий протяг.

Нарешті, перевірка закінчена, етапники розсортовані в чотири колони. Начальник кожної колони — командир-енкаведист, в чині капітана державної безпеки. При начальниках — по тридцять чекістів-охоронників, з одною собакою на кожного другого. До приміщень під'їжджають шість тягарових автомашин — привезли етапне “постачання”.

Що ж дали людям, що були без їжі чотири дні в дорозі й пів дня в пакгавзах Томська? На кожну групу з десяти людей видано по одній хлібині й по сто грамів соленої камси. Хліб замерз і різати його неможливо. Етапники, дрижачими від холоду руками, ламають хліб на частини, дорослі дістають малі кришки, залишаючи кращі шматки для дітей і хворих.

Слідуючого дня, 5 січня вранці, до приміщень під'їжджають двадцять однокінних саней і вісім собачих нарт, в кожен з яких запряжено по дев'ять собак. На підводи нагромажують речі, продукти й запасне озброєння чекістів. На нартах — чекісти-кулеметчики. Саньми керують місцеві жителі — остяки. Властиво, в околицях Томська остяки не живуть, і в цьому районі собачий транспорт також рідкість. Тому для забезпечення чекістів транспортом, придатним до руху на далекій півночі в умовах зими, нарти з остяками були пригнані аж з Нариму за сімсот кілометрів від Томська.

Туди ж і відправлявся етап. Увесь шлях до місця свого заслання етапникам прийдеться пройти пішки, ніяких транспортних засобів для них немає.

Що ж являє собою Наримська округа, місце висилки нещасних трударів родючої України?

Нарим

Наримська округа своєю територією дорівнює Бельгії. Країна з непрохідними болотами, великими масивами сосни, кедрів і вільхи. Кліматичні умови незвичайно суворі; в половині жовтня настає зима, морози доходять до 65 ступенів по Цельсію. Сніг у тайзі глибиною до півтора метра. Територією Нариму протікає ріка Об, що бере початок у схилах Алтайських гір і впадає в Льодовий океан. Природні багатства Нариму — кедровий горіх, хутряний звір (лось, ведмідь, вовк, лис, білка), гриби різних порід та ягоди. Населення Нариму дуже малочисельне, виключно остяки. Вони живуть осіло й займаються літом рибальством, а зимою — полюванням на хутрового звіря.

До революції остяки не мали поняття, як сіяти збіжжя чи садити овочі. Робочої худоби в них майже не було, а рогату худобу й вівці плекалось тільки для власних потреб у молоці й м'ясі. Для пересування зимою остяки користувались переважно собаками, а далі на північ — оленями. У всій наримській окрузі до 1930 року не було ні залізниць, ні навіть шосейних доріг, і дістатись туди можна було тільки літом, пароплавами з Новосибірська й Томська по ріці Об. Взимку ж єдиною можливістю сполучення був санний шлях.

Від 1932 року між Новосибірськом і Колпашево (центр Наримської округи) встановлено повітряний зв'язок. В Колпашево аеродрому не було й літаки сідали взимку просто на льоду ріки Об. Літом повітряний зв'язок переривався. Цілком зрозуміло, що повітряним зв'язком могли користуватись тільки партійні вельможі або чекісти. З Нариму в Новосибірськ транспортувалось повітряним шляхом цінні хутра, які вимінювалися в місцевого населення на золоті й срібні вироби, що їх у свою чергу діставав торгсін від населення великих міст в обмін за цукор, масло й муку.

Оце, в основному, все, чим може зацікавити читача Нарим, куди скеровувалось перший етап “ворогів народу” з України.

Дещо про начальство етапу

Начальником етапу був чекіст, майор державної безпеки, по національності латиш, Антонін Літкенс. Це був здоровенний дядя, білявий, як і більшість балтійців, з питомим більшістю енкаведистів звірячим виразом обличчя. Його нормальний в умовах півночі костюм доповнювали великі хутряні рукавиці, на поясі револьвер, на плечах — автомат.

Перед виходом у маршрут Літкенс зібрав начальників колон, давши їм таке розпорядження:

1. Особисто я їду на собачих нартах попереду всього етапу.

2. Перша колона вирушає через дві години після мого від'їзду.

3. Інтервал між черговими колонами — п'ять годин.

4. Маршрут етапу: Томськ — Колпашево. Зупинки в дорозі будуть визначені мною.

5. Магістраль — ріка Об.

6. В дорозі не затримувати транспортів, які йтимуть з Нариму.

7. Відстаючих від колон етапників пристрілювати на місці, не допускаючи до порушення похідного порядку.

8. Померлих у дорозі — загібати в сніг, а при можливості — спускати в ополонки під лід.

Видавши таке розпорядження, Літкенс сів на собачі нарти, візник остяк махнув батогом, і за мить начальник етапу счез у хмарі білого пилу, піднятого на сніговій дорозі.

О третій годині дня, при 50-ступневому морозі, вистроїлась перша колона з 1000 чоловік. Начальник колони, поляк Яник Радзівільський, подав команду:

— “Забирай лахи, ставай по чотири!”

На чолі колони відводиться місце для мужчин від 18 до 45 років, за ними підлітки, далі жінки з дітьми, а позаду всіх — старики. Вистроївши колону, чекісти оточили її спущеними з повідів собаками. Радзівільський майже слово-у-слово перекладавав етапникам розпорядження Літкенса.

Мужчини навантажені — хто чим: сумками, мішками, кошиками, в деяких малі саночки, на яких посаджені старші діти, тоді як менших несуть на руках матері. Не лишилися без навантаження й старі. З палицями у руках, вони двигають на спинах вбогі кухонні приладдя — відра, чайники, каструлі.

На вигляд жалюгідної одежі етапників, серце мимоволі обливалось кров'ю. На ногах у більшості — розлізлі чоботи, попід'язувані ганчір'ям і шнурівками, в декого протоптані до дір валянки, в декого взуття лише на одній нозі, а друга вкута в якісь онучі. Верхнє вбрання також жалюгідного вигляду.

Розкуркулюючи колишніх заможних господарів, советський сільський актив постарався так їх “розкуркулити”, що залишив на дорогу тільки те, що не вважало вже собою жадної вартости.

Позаду колони витягнувся кінний обоз із п'яти саней і пара собачих нарт. На одній з них уставлений кулемет. Перед відправкою колони Радзівільський ще раз нагадав етапникам по-російськи, з сильним польським акцентом: “Слишалі, що я мовем? Кто не бендзе слухаць жовнера, буде застшелен. Сегодня пуйдзем 50 кілометров!”

Після цієї промови Радзівільський скочив на нарти, і підхоплена собаками запряжка зникла в хмарі снігового вітру.

Перша колона вирушила в дорогу...

На льоду ріки Об

Перед українськими етапниками слався нелегкий шлях. Для багатьох з них цей шлях був останнім у їх житті.

Єдина дорога від Томська до Нариму зимою — це русло ріки Об. По цій дорозі безперервно вдень і вночі тягнуться санні обози з Нариму до Томська, що є найближчою залізничною станцією для цього краю. Обози деколи нараховують до 1000 підвід, на яких вивозяться багатства північної країни: ліс, шерсть, шкури й т. п. Згідно з розпорядженням начальника Літкенса, етап повинен був звільняти дорогу зустрічним обозам, звертаючи вбік, у крихку цілину снігу. І ось як виглядала зустріч етапу з першим обозом.

Побачивши на віддалі обоз, чекісти почали нервово кричати, підняли стрілянину вгору з автоматів, колона звернула вбік, краєм дороги туди й назад забігала вартова нарта з кулеметом. В глибокому, майже по пояс, снігу, люди ледве ворухать ногами, падають в сніг, по їх тілах пробують іти вперед задні ряди. Не дивлячись на 50-ступневий мороз, над ідучою колоною підносяться випари промоклої одежі. Спадаючий з облич етапників піт замерзає на льоту...

Колона вийшла з Томська о третій годині дня й провела в дорозі всю ніч без відпочинку, добрівши шойно над ранком до маленького села, розташованого на березі ріки Об. В цьому селі ледви сотня домів, населення — киржаки (старовіри).

Етап розвели по домах. По групах видається цілоденний раціон — та ж заморожена хлібина і сто грамів камси. Населення села зустрічає прибулих насторожено. Що це за народ і чому село оточене чекістами?

Вимучені, промерзлі й мокрі від поту етапники, хоч і зголодніли в дорозі — відмовились від їжі й покотом залягли спати, думаючи, що після тяжкого шляху їм дадуть бодай одноденний відпочинок. Але надії їх розвіялись через шість годин з криком чекістів: “Вставать, в колону по чотири строїться!” Не дивлячись на близьку ніч і нову снігову хуртовину, колона вистроїлась і вирушила в дальшу путь, бо через кілька годин до села мала надійти вже друга колона.

Вже на першому переході не обійшлося без жертв. В дорозі вмерло четверо дітей і шестеро старих. Трупі їх присипали снігом конвоїри, не давши рідним можливості і попрощатись. Спереду лежав 60-кілометровий перехід у ще тяжчих умовах. Хуртовина не припинялася на протязі всього переходу. Люди йшли рядами, тримаючись за руки, щоб не відставати. По яких 20-х кілометрах пройденного шляху колона натрапила на т. зв. “наледь”. При сильному, понад 50-ступневому морозі, лід на річці тріскав. В утворені щілини попадала вода й заливала снігову поверхню ріки. Якщо щілина утворилася 20-30 хвилин тому, то вона знову сковується льодом, але вода, що виступила на поверхню, перетворює сніг у непрохідну “кашу”.

На одну таку свіжу щілину й попала колона етапників. Пройшовши кількасот метрів по мокрому снігу, колона підійшла до щілини, шириною

“ДОБРОВІЛЬНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ...”

до двох метрів. Не встигли ще перші ряди колони затриматися біля тріщини, як почувся наказ чекістів: “пригай!”... Стрибати? Хіба ж може перескочити два метри дитина, чи й доросла людина, після 70-кілометрового переходу майже без відпочинку?

Один з чекістів вирішив показати приклад і, не розраховувавши відстані, попав під лід. Одним “катом” стало менше — подумали напевно етапники...

Щоб побороти цю перешкоду, конвоїри вибрали біля тридцять здорових мужчин, вивели їх на берег і, озброївши сокирами, казали зрубати кілька сосен. Зрубані дерева були прокладені через щілину. На побудову цього примітивного мосту затрачено кілька годин, протягом яких етапники, по коліна у мокрому снігу, чекали на переправу. Люди через цей міст переправились без особливих інцидентів. Гірше було з кінним транспортом. Коні не хотіли ступати на рухомий міст. Їх відпрягли і спутаних перенесли на другий бік щілини. Собачі запряги побороти цю перешкоду без труда, а сани перенесли на руках етапники.

Можна уявити собі вигляд етапників, що перебували декілька годин у мокрому взутті та одягу. Одяг від морозу задеревів, підняти руку, чи ногу — тяжко. Після багатьох годин нелюдської боротьби за життя колона добрела до чергового нічлігу — села Абрамцево, що також розположене над рікою Об і нараховує біля двохсот дворів.

Ще до приходу колони в село, Радзівільський видав місцевій раді розпорядження добре напаляти в хатах та нагодувати прибуваючих етапників. Вирішити першу проблему було не тяжко, бо навколо села непрохідний ліс. Що ж стосується їжі, та проблема виявилася куди складнішою. Вже наприкінці осені, після виконання й обов'язкового перевиповнення державних плянів хлібоздачі, у мешканців села лишилися такі “запаси”, що ледве чи хватило б їх до нового врожаю. Все ж таки не згасла ще в людях християнська гуманність, не забута ще Божа заповідь “рука даючого не зубожіє!” Кожен намагався хоч будьчим почастувати прибулих — хто ведмежим чи оленячим м'ясом, хто — рибою, а хто й просто вареною картоплею чи будьякою іншою простою стравою.

З розмов етапників поволі виясняється кількість жертв другого переходу — дев'ятеро дітей і чотирнадцять стариків залишилися під снігом; понад сто двадцять людей — з відмороженими кінцівками.

В селі Абрамцево колоні дали можливість відпочати цілу добу. Етапники могли обсушитись, виспатись і трохи підживитись. Відморожені ноги й руки намагались відтерти снігом, але це не всім допомогло. В деякого відморожені кінцівки зловіщо опухли...

Вранці другого дня мороз полегшав, хуртовина уляглася. Знову збірка по чотири в ряд — і етап рушив далі. Цього дня чекісти проявили деяку

“турботу” щодо етапників: спереду колони йшли собачі запряжки, за ними — кінний транспорт, а далі — етапники. Собаки, коні й сани хоч трохи прокладали дорогу в снігу, і людям було трохи легше йти. На щастя, не зустрічалися цього дня й обози. До чергового нічлігу в селі Нікольському треба було пройти шістдесят кілометрів. Відпочили за добу етапники йшли бадьоріше, поки в 15 кілометрах від Нікопольського не натрапили на нову ожеледицю. Цього разу начальник колони прийняв рішення обійти ожеледицю берегом... Глибокий, до метра, сніг. Люди, чіпляючись ногами за занесені снігом кущі й пні, падають, з труднощами стигають здоганяти своїх сусідів по ряду. За кілька годин ожеледиця обійдена, колона знову сходить на лід і опівночі підходить до Нікольського, першого великого поселення на шляху етапників. В селі, яке нараховує до трьохсот дворів, колона зупиняється в двоповерховому приміщенні сільського клубу на нічліг. Після останнього переходу колона не дорахувалась шістнадцяти дітей і двадцяти старих. Радзівільський прибув на місце нічлігу заздалегідь і приміщення клубу було вже підготовлене: натоплене, на підлозі достатня кількість соломи, в баках — вода для пиття.

В Нікольському — великий свино-розплідний колгосп ім. Сталіна. В кітлах для варення корму свиням було зварено для етапників біля двох тон картоплі. Але колона забавилася в дорозі кілька годин, картопля розварилася, застигла, почорніла, очистити її було вже неможливо. Хліба в той день не видали, але видали черговий пайок камси. Дітей ждала приємна несподіванка. Колгосп розсередився видати по 1/4 літра перегнаного через сепаратор молока.

Вночі у трьох вагітних етапниць почалися передчасні роди. Їх відправили на місцевий фельдшерський пункт. Всі троє новонароджені були мертвими і їх закопано у спільну яму біля сільського клубу. Нещасні родільниці були не в стані продовжувати дорогу і їх залишено на мед. пункті до прибуття останньої, четвертої, колони, яка мала з'явитись тут за чотири-п'ять днів...

Переночувавши в Нікольському, вранці другого дня колона відійшла у дальшу путь. Стояв тихий, морозний, сонячний день. Мороз знову біля п'ятидесяти ступенів. За весь день етап зустрів лише один невеликий, на сотню підвод, обоз. Щоб пропустити його, колоні наказали стати по обидва боки дороги, подавши команду: “стояти на місці, не йти!” Люди дещо відіткнули. Ожеледі в цей день не було й тридцять кілометрів дороги до села Кривошейно пройдено без особливих труднощів.

Зимове сонце давно вже зайшло за горизонт, коли колона підійшла до села, що було районним центром з районною семилітньою школою. Радзівільський заявив, що тут етапники матимуть півтори доби відпочинку, поки підійде друга колона. Населення села, дізнавшись від чекістів, що прибулі — це “переселенці”, почало нести до школи за дозволом Радзівільського всяку їжу і таким чином етапники дістали до свого звичайного пайка непогане підкріплення...

Не дивлячись на двічі коротший від перших двох переходів шлях, етапники втратили померлими восьмеро дітей і шестеро старих.

Як і обіцяв Радзівільський, колона перебула у школі півтори доби. В день виходу з Кривошеїна природа змилосердилась над вимученими етапниками — мороз упав до 30-ти ступенів. Люди повеселішали і перші 30 кілометрів пройшли без всяких інцидентів, діставши двадцятихвилинну передишку на льоду ріки...

Минувши один величезний обоз, колона з малими передишками йшла всю ніч, і вранці, на сході сонця, дотяглась до малого остяцького села, засніженого по самі дахи хат. Етап розмістили по хатах, набивши в кожную кімнату людей, мов оселдців. Цього разу видали подвійний пайок хліба і камси. В селі колона простояла до чергового ранку і вирушила в останній перед Колпашево вісімдесятикілометровий перехід. Чекістам, звичайно, мало діла до людей, але їм самим треба було відпочити і привести себе в порядок перед приходом у адміністративний центр Наримської округи.

Останні 80 кілометрів до Колпашево колоні довелося пройти в неймовірно тяжких умовах. Почалася снігова юга, на дорозі вирости снігові кучугури, які етапники переходили рештками сил. Тут і там лунали вигуки підганячів-чекістів, гавкіт натравлюваних собак. Люди ледве-ледве переступали з ноги на ногу, глухо постогнуючи. Восьми-десятилітні діти чіпляються за одяг батьків, які впівголос їх підбадьорюють...

За час дороги в кожного етапника нерви припустились настільки, що особисте горе втратило свій сенс. Вмерла дружина, мати, син, дочка, але я ще живий! Так у боротьбі за особисте життя,

переборюючи надлюдські труднощі, посувались етапники далі до місця незнаного їм призначення.

Кілометрів за сорок від Колпашево ріка Об не ширша ста метрів. Обидва береги підіймаються високо над рікою, tworячи немов би коридор. На цьому відтинку переходу особливо дався взнаки стрічний вітер. Ховаючи голови за спини йдучих перед ними, довгі години йшли етапники, підганювані постійно конвоем.

Тільки другого дня надвечір колона підійшла до міста Колпашево. Підсумок переходу — двадцять вісім дітей і тридцять три дорослих залишилися лежати під снігом ріки Об.

Баракі концентраційного табору розположені у трьох кілометрах від міста. Вони були збудовані ще в роки процесів Троцькістсько-бухарінського центру і завжди забезпечувались населенням. Багато з кацетників переселялися з табору в т. зв. "могилівську губернію" від непосильної праці на лісозаготівлях та від кліматичних умов краю. Сталінські будівничі соціалізму будували баракі колпашевського концтабору з розрахунком "на ріст", і в час приходу першої колони етапу виявилось тринадцять порожніх бараків.

Від Томська до Колпашево етапники пройшли біля 350 кілометрів, віддавши в жертву чекістському молохові 165 душ. Серед етапників великий процент поморожених. Страшно було дивитися на починаючі гнити, почорнілі обличчя людей. Лихий одяг остаточно перетворився в лахміття, взуття остаточно розлізлося.

В таборі колону зустрів сам начальник етапу майор Літкенс. Колону передано в розпорядження таборового управління НКВД і розкватировано по бараках, у яких доволі тепло й сухо. Через годину по прибутті до табору етапникам видали першу гарячу їжу — "баланду" (суп з перемерзлої картоплі й капусти, без усяких приправ і жиру).

Протягом п'яти днів одна за одною прибули в табір усі чотири колони етапу, переживши в дорозі ці ж страхіття, що й етапники першої колони. Четверта колона прибула в табір із запізненням на дві доби і, як пізніше вияснилось, мала менше жертв, ніж три перші. Це пояснюється, очевидно, тим, що начальником четвертої колони був капітан державної безпеки Галущенко, українець. Можливо, що з національних почувань і співчуття до земляків він давав етапникам більше передишок і люди його колони не були так вимучені труднощами переходу, як етапники трьох перших колон.

По прибутті останньої колони підвели загальний підсумок жертв у дорозі. Цифри говорять самі за себе — 706 чоловік залишилось лежати під снігом, з них 337 дітей і 369 дорослих.

Розіллється весною ріка Об, рушить на північ в океан лід і природа затаїть слід чергового сталінського злочину.

(Закінчення в черговому числі)

ВСІХ ЧИТАЧІВ ВІТАЄ

Princess Fashion Furs

750 Yonge St. — Tel. WA. 1-8971
506 Queen St. W. — Tel. EM. 3-8884
TORONTO, ONT.

Дмитро СОЛОВЕЙ

РОЗГРОМ ПОЛТАВИ

СПОГАДИ З ЧАСІВ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

(Продовження з попередніх чисел)

6. Наші зустрічі з іншими політичними засланцями

Швидко після того, як ми оселилися в Полтаві, приїхали туди: курсантка Наталя Шаде з батьком, який, до речі, мав у Полтаві невеличку здається металообробну робітню; приїхав з дружиною брат Миколи Плевако, студент Харківського університету, приїхала курсантка Наталя Морозова. Всі вони обрали собі за літніше приміське село Яківці, яке розташоване було на високому березі Ворскла, й оселилися там на літо. Приїхав до Полтави ще й один з тих технологів, що сидів з нами у в'язниці і якому після того заборонено було жити у Харкові. Отож ми часто (удвох з Олексієм Синявським чи втрох з технологом) ходили повз Шведську могилу або через Досвідне Поле на Яківці, щоб там гуртом погуляти, поспівати та побалакати на різні теми українського життя, яке нас усіх цікавило.

Не пригадую вже де і як, а несподівано зустрілися ми в Полтаві з братами Косьорами та ще з кількома іншими політичними засланцями. Всі вони були заарештовані перед першим травня того року і заслані до Полтави під явний догляд поліції, але на який саме час — не пригадую.

Дізнавшись, як нас привезли і як над нами знущалися, не випускаючи з поліційної дільниці, доки ми не скажемо, де будемо жити, та про наш скрутний тодішній стан, вони почали весело кепкувати з нас...

— Ех, ви!.. Та було б же сказати: “Оселіть нас з будь-яким політичним засланцем!” І поліція привела б вас до нас чи то до когось іншого та й оселила б. Ще й гроші дала б вам, бо має вона видавати кожному політичному засланцеві на прожиття. Ми так завжди робимо.

От що значить політична недосвідченість! — сміялися вони.

Ми відчули себе ніяково, згадавши, якого переляку завдав учительці Олекса, прийшовши до неї з поліціантом.

— І як це нам не спало на думку так просто зробити!?

Після цього ми були у Косьорів на Кобіщанах, а вони заходили до нас на Пушкінську. Розповідали вони нам про різні свої пригоди, під час численних арештів, мандрювань по етапах, пересильних в'язницях тощо. Проте спільних точок у нас з ними не знайшлося.

Косьори належали, безперечно, до російської соціал-демократичної партії. І хоча з походження

ПЕРЕВІРТЕ СВОЇ ЗНАННЯ

(2) АНКЕТА “МОЛОДОЇ УКРАЇНИ”

1. Хто автор цього вірша?

ХАЙ ПОГРОЖУЄ БУРЯ

Хай погрожує буря, роздуває пожежі, —
Попелищами тліє на шляхах вікових, —
Ми зійдемо до столу після битви та кари,
Спом'янемо убитих, спом'янемо живих.
Тричі вдарим з гвинтівок в недокошенім житі,
На танкетках, на конях, на дубових возах.
Подаруйте сорочки любо вишиті-шиті,
І не шовком, а ниткою сировою, в сльозах!
Ви їх ткали ночами, вишивали під кулі,
Простеляли під сонцем в почорнілім дворі,
Дожидали щоранку при гарматному гулі,
Молоді мої сестри! Дорогі матері!
Може, бачите, люди, як світає на сході?
Блисне сонце червількове через сутінки бур, —
То в останнім бою, в гартуванні, в поході
Ми встаємо, як мур!

2. Кому належать цитати:

а) — Просте старе правило: “Не бреші!” навчає нас у тисячу раз більше, ніж усяка бомбастична балаканина про батьківщину й народ. Хто не бреше, хто не відмовляється ради особистого успіху від своїх переконань, хто не підлецується ні до осіб, ні до мас — це золоті мужі, вони допоможуть народові.

б) — Там, де людина хоче бути тотальною, держава ніколи не буде тоталітарною.

в) — Остання візія всіх тоталітарних соціальних програм є: велетенська фабрика, велетенська казарма, а також велетенська тюрма...

3. Як називається український письменник, який загинув у лютому 1945 р. в боях УПА?

4. Що таке “Мала Америка”?

5. Як називається місто, що було першою столицею Канади?

Читачі, які до 1 лютого 1956 року дадуть правильну відповідь на всі питання цього річної анкети, дістануть в нагороду 30 томів енциклопедії “Амерікана”. За правильну відповідь на більше як 30 питань призначені менші книжкові нагороди.

Вірш і всі цитати в цьому числі анкети взяті з творів та статей, друкованих у попередніх числах “Молодої України”.

вони були поляки, проте вже цілком обмосковлені і до національного питання, яке для нас було таке болюче, ставилися байдуже, якщо не зовсім негативно.

Так само не знайшли ми спільної точки і з іншим політичним засланцем, харківським робітником Лазьком, розумною і політично розвинутою людиною. Він теж певно був членом російської соціал-демократичної партії. З походження українець, він був, проте, цілком зросійщений. Якось,

коли ми пробували зацікавити його українським питанням, апелюючи до його національної гордості, та говорячи йому про любов до матірньої мови тощо, він сам, сміючися, відповів несподівано:

— Та нащо мені здалася ця українська мова!? Єдина "приємна" згадка про неї у мене лишилася така: коли ми, будучи дітьми, допікали чимсь нашої сердитій матері, то вона кричала на нас: "А щоб ви луснули! Та бодай вас болячка за печінки вхопила, проклятух!"

Проти такої аргументації ми не знайшли доказів і відступили...

Отож наші зустрічі з тими політичними засланими якимось самі по собі припинилися.

Не пригадую вже як швидко, але цього ж таки літа Олекса знайшов в іншому кутку Полтави окреме приміщення, переїхав і одружився з Наталею Шаде. Після того ми вже бачилися з ним не так часто і спільність наших громадських інтересів ослабла. Сприяло цьому безперечно й те, що ми мали різні соціально-політичні переконання, які виходили з різних наших світоглядних основ. Проте обидва ми, і я і він, були синами свого народу, обидвом нам боліли його кривди й нещастя, обидва ми мріяли про звільнення його з колоніального московського рабства, обидва ми хотіли віддати свої сили на служіння йому, на піднесення його розвитку й дружні стосунки між нами не порушувалися цілком.

7. З'їзд у Полтаві і зародження Української Юнацької Спілки

Ще либонь року 1911 наш невеличкий український соціалістичний гурток, до якого належали і нестуденти, як от молоді лебединські вчителі Микола Запорожець та Грицько Пустогвар тощо, запланував улаштувати влітку, здається в Лебедині, в основному лісі, з'їзд. Та з цього нічого не вийшло.

Діяльні й талановиті члени гуртка — студенти університету Павло С. і Яким Б. — були заарештовані, виключені з університету і вислані на два роки під догляд поліції. Павло — до Полтави, а Яким — до Чернігова. До жандармських рук потрапила тоді й програма запланованого нами з'їзду, що я її склав був, намітивши теми рефератів, не позначивши проте на письмі виконавців.

Але в 1913-14 році наш гурток поновився новими членами, що визначалися великою енергією й працездатністю. То були: Андрій Заливчий, що навесні 1914 року з золотою медаллю закінчив харківську гімназію і вступив до університету, та Микола Петренко, що так само закінчив гімназію і став студентом університету. Отже знову поставило питання про з'їзд. Частина бо членів гуртка зовсім не жила в Харкові, інші — Леся Вензель і ще хтось — переїхали до Москви для продовження навчання в тамошніх високих школах.

Мій арешт та заслання не зупинив товаришів перед здійсненням цього завдання, при чому місцем з'їзду визначили Полтаву, бо я, перебуваючи під доглядом поліції, нікуди, звичайно, не міг їхати.

Важко мені тепер згадати, хто був на цьому нашому маленькому з'їзді. Твердо можу говорити лише про Володимира Глуходіда, Андрія Заливчого, Лесю Вензель, Марусю Х. У всякому разі присутні тут були не всі члени гуртка. Я мав окрему ізольовану кімнату, родина Методія Аркадієвича була цілком певна. Отож, не зважаючи на те, що я був під наглядом поліції, шпики, здається, нічого не завважили підозрілого і все пройшло гаразд. Кілька разів сходилися в мене, та либонь раз у лісі, в глухому закутку за Досвідним Полем.

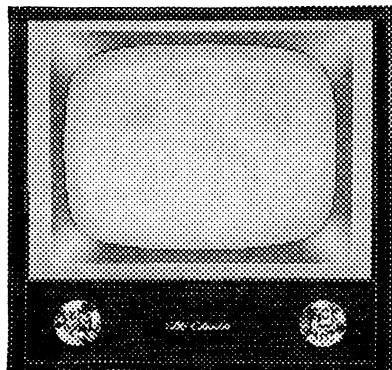
Відновити тепер наші розмови і постанови тяжко, мушу сказати лише одно, що цей з'їзд дав сильний поштовх до чіткішого організаційного оформлення нашого гуртка і до створення в 1914-15 р. на його основі **Української Юнацької Спілки**, яка своєю мережею охопила Лівобережжя, власне Харківщину й Полтавщину. Головними організаторами цієї спілки були Андрій Заливчий, Тарас Воля і Микола Петренко. (Далі буде)

Чи ви вже прочитали книжки М. Шлемкевича
УКРАЇНСКА СИНТЕЗА ЧИ УКРАЇНСКА ГРОМАДЯНСКА ВІЙНА (Ціна 0.60 дол.)
ЗАГУБЛЕНА УКРАЇНСКА ЛЮДИНА

(Ціна 1.75 дол.)

Дискусію над проблемами, порушеними в цих книжках, Автор провадить у "Молодій Україні" та в "Листах до приятелів".

Включайтеся в дискусію, надсилайте Авторові запитання на адресу нашого видавництва.

BURLACOFF'S FURNITURE

Домашні й бюрові меблі, домашнє устаткування, як:

ЕЛЕКТРИЧНІ Й ГАЗОВІ КУХНІ, ХОЛОДИЛЬНИКИ, ПРАЛЬНІ МАШИНИ, РАДІО Й ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ ТА ІНШЕ

КУПИТЕ НА ДУЖЕ ДОГІДНИХ УМОВАХ У КРАМНИЦІ

BURLACOFF'S FURNITURE

Home & Office Furniture • Electrical Appliances

614 Queen St. West, Toronto — Tel. EM. 8-6812

ТАЄМНИЦЯ МАРСА

В. КОНОПЛЬОВА

кандидат фізико-математичних наук

У 1877 році відомий італійський астроном Скіапареллі помітив на поверхні Марса загадкові темні смуги, що перетинають марсіянські материки по найкоротших шляхах. Ці смуги мають іноді 5 тисяч кілометрів завдовжки. Скіапареллі назвав їх каналами, не вкладаючи в це слово ніякого особливого змісту (італійською мовою каналами називають як штучні споруди, так і природні протоки). Дальші спостереження підтвердили існування цих загадкових смуг. До 1888 року Скіапареллі наніс на карту Марса 113 каналів. Багато які з них мають завширшки кілька десятків кілометрів, а деякі ще більше — близько трьохсот кілометрів. При цьому система каналів являє собою наче єдину сітку, яка з'єднується з білими навколополярними плямами Марса.

Звістка про відкриття Скіапареллі швидко поширилась, викликавши численні й різноманітні фантастичні здогадки. Дивовижна правильність каналів мимохіть наводила на думку: чи не є вони штучними спорудами жителів Марса? Линули на крилах фантазії, люди складали різні припущення про марсіян, про їх високе інженерне мистецтво і винятково вперту боротьбу за існування на планеті, яка поступово висихає. Десятки романів, сотні газетних статей і нарисів були присвячені описові марсіян. Майже в усіх країнах жваво обговорювалися численні проекти встановлення безпосереднього зв'язку з жителями Марса. Але жоден з цих проектів не був здійснений.

Що ж це за планета, яка стала предметом таких жвавих дискусій?

Коли дивитися в телескоп, Марс здається невеличким червонуватим диском. Тонкі деталі на його поверхні можна бачити тільки після спеціального тренування. У вигляді червонуватих плям постають перед нами величезні марсіянські пустині, які майже не змінюють свого забарвлення. Поблизу полюсів — білі плями, розміри яких змінюються в різні сезони марсіянського року. На поверхні планети можна помітити велику кількість темних плям, що їх називають морями. Залежно від пори року ці "морья" мають різне забарвлення.

Зміна сезонів року на Марсі від-

бувається так само, як і на Землі, тільки кожна пора року на Марсі майже вдвоє довша за нашу. Марс розташований в 1,5 разу далі від Сонця, ніж Земля, і тому витрачає більше часу на одне обертання навколо нашого центрального світила. Отже, марсіянський рік набагато більший від земного.

Прозора атмосфера Марса дає змогу простежити всі зміни, що відбуваються на його поверхні. Спостереження Марса найзручніше проводити в моменти його протистоянь, коли Земля знаходиться між ним і Сонцем. Це відбувається кожні два роки і два місяці. Особливо добре видно Марс у період так званих великих протистоянь, які відбуваються кожні 15 чи 17 років. В цей час Марс підходить до Землі на найближчу відстань (55 мільйонів кілометрів). Багато дивовижних деталей можна побачити на Марсі в ці періоди, коли спостерігати його в потужний телескоп.

У чому ж полягають сезонні зміни на Марсі?

Якщо в якій-небудь півкулі Марса настає весна, біла полярна пляма (полярна шапка) починає зменшуватись. Поблизу білої плями з'являється темна смужка, яка поступово немовби розширюється. Потім потемніння шириться до екватора. "Моря" помітно темніють, можна розрізнити численні канали. При цьому спочатку стають помітними канали, розташовані близько від межі полярної шапки, яка тане, потім потемніння шириться на південь із швидкістю 3-4 кілометри на годину. Дійшовши до екватора планети, хвиля потемніння переходить у протилежну півкулю. В цей час в екваторіальній області відбувається роздвоєння деяких каналів (по сусідству з старим каналом іноді виникає новий). Відстань між старим і новим каналом досягає 350-700 кілометрів. Навесні "морья" набирають зеленкуватого або голубуватого забарвлення, яке зберігається і влітку. На середину літа полярна шапка стає ледве помітною, а інколи майже зовсім зникає.

З настанням осені зеленкуватоголубі барви "морів" змінюються бурими або жовтуватими. На них зберігаються лише окремі голубуваті плями. Канали дедалі блякнуть, багато які зникають зовсім. Біла по-

лярна шапка швидко збільшується. Але в цей час уже починається весна в протилежній півкулі, і до екватора біжить нова хвиля потемніння, але вже від другого полюса. Завжди видно тільки ті канали, які розташовані поблизу екватора. Тут хвиля потемніння безперервно змінюють одна одну.

У зимовий період добре видно тільки полярні шапки. Інколи вони доходять до широт, які у нас на Землі відповідають широтам Києва чи Харківська.

Схожу картину можна було б побачити, спостерігаючи нашу Землю з іншої планети. Проте спостерігач помітив би, що на Землі хвиля потемніння, зв'язана з появою рослинного покриву, шириться не від полюса до екватора, як на Марсі, а навпаки — від екватора до полюса. Це й зрозуміло: на Землі багато вологі і, як тільки земна поверхня дістає досить тепла, відроджуються до життя рослини. Пишний рослинний покрив спочатку з'являється в місцях, близьких до екватора, а потім шириться до полюсів.

Чому ж на Марсі ми спостерігаємо іншу картину? Чи є там життя?

Для життя необхідні вода, газова оболонка і певна температура.

Вчений Г. А. Тихов довів, що білі плями Марса складаються з криги і снігу. Отже, на Марсі є вода, правда, в значно меншій кількості, ніж на Землі. Сніговий покрив Марса має поблизу полюсів не більше 10 сантиметрів завтовшки. Якщо зібрати всю воду Марса, то нею можна наповнити тільки одне Ладозьке озеро.

На Марсі є атмосфера, за своїм складом схожа на земну, але дуже розріджена. Густість марсіянської атмосфери дорівнює приблизно густоті повітря на висоті близько 15 кілометрів над поверхнею Землі. Але низька густість атмосфери не може бути перешкодою для життя. Живі організми могли пристосовуватись до існування в розрідженій атмосфері.

Щодо температурного режиму, то умови на Марсі хоч і суворі, але не згубні для живих організмів. В екваторіальних частинах планети вдень температура піднімається до 10-15 градусів тепла, але вночі падає до 50 градусів холоду, а може й нижче. Цілковито аналогічна картина спостерігається і в деяких високогірних районах на Землі. Проте там існують своєрідні живі організми. В навколополярних областях Марса умови життя також сприятливі. Тут протягом тривалого часу — приблизно протягом нашого року — Сонце не сідає за горизонт. Температура в цей час піднімається вище нуля, і багато які рослини можуть встигнути розцвісти й обсіме-

КНИЖКИ

„КРИЛА“ ОЛЕКСАНДРА КОРНІЙЧУКА

Ми не мали досі нагоди читати найновішу п'єсу Олександра Корнійчука — „Крила“, але з численних уривків, рецензій і коментарів, які появились з приводу цієї п'єси на Заході, можна зробити висновок, що „Крила“ — це чи не найсильніша критика підсоветської дійсності, яку будьколи пропустила советська цензура.

— Як влада могла дозволити на опублікування такої п'єси? — це питання, яке не сходило з уст киян напередодні останнього З'їзду письменників України. Всі сподівалися, що З'їзд письменників принесе розв'язку цієї загадки, тому в день З'їзду залю нарад вщерть переповнилася публіка.

На трибуні з'явився О. Корнійчук. Він відкрив З'їзд, палко говорячи про „керівну роль комуністичної партії в літературі“, про „вдячність письменників советській владі“, про советський патріотизм. Він сказав:

„Я вдячний комуністичній партії і нашому урядові, я вдячний вересневому пленумові ЦК КПСС, постанови якого послужили мені творчим імпульсом для написання моєї нової п'єси „Крила“...“

Присутнім стало ясно, що Корнійчук — цей найбільший український підлабузник Кремля в літературі — нічим не змінився, що його „Крила“ написані на замовлення і за вказівками нового курсу партії.

Таємниця Марса...

нитися. Насіння ж чудово переживе сувору марсіянську зиму.

Отже, всі умови, необхідні для життя, на Марсі є, і можна з певністю сказати, що життя може там існувати в дуже різноманітних формах.

Внаслідок досліджень багатьох учених встановлено, що на Марсі справді існує рослинний світ. Так звані „моря“, а можливо й канали, це місцевості, відкриті рослинністю. Що ж це за рослинність? Г. А. Тихов, основоположник нової науки — астроботаніки, говорить, що марсіянська рослинність низькоросла. Це переважно трави і зеленкуватоголубі чагарі, що стеляться. Деякі з них буріють і висихають до середини літа, інші зберігають своє забарвлення взимку.

Та коли на Марсі є рослинність, то чому б там не бути й тваринам? На користь цього припущення говорять наявність в атмосфері Марса

„Хай живе свобода!“

Кілька днів після закінчення З'їзду письменників України, саме в річницю Жовтневої революції, відбулась прем'єра п'єси Корнійчука, яку ставив київський театр ім. І. Франка. Вже задовго до постановки всі квитки були розкуплені. Один чужинецький журналіст, який тоді перебував у Києві, брав участь у З'їзді письменників України та був на прем'єрі п'єси „Крила“, пише, що прем'єра проходила бурхливо. Глядачі поділилися на два табори. Одні оплескували головного героя п'єси Ромодана, інші — Дремлюгу. Коли Анна, дружина Ромодана, говорила: „Ніколи більше не вернеться той страшний сон!“ (мова йшла про масові арешти українців після війни) і коли за нею від широкого серця гукав також Ромодан: „Ніколи!“ — ціла зала аплодувала безперервно, дехто встав з місця, аплодисменти перетворилися в бурхливі овації. Хтось з балконів вигукував: „Ніколи, ніколи!“ Хтось інший кричав: „Подождіть, побачимо ще!“ Вигуки змішались і не можна було більше зрозуміти, що хто кричав.

У третій дії, де показано колгоспні збори, на яких голові зборів кричать: „Постав молоток! Не займай демократію!“ — зала вибухла бурхливими аплодисментами. Хтось крикнув: „Хай живе свобода!“ Ін-

вуглекислого газу. Джерелом його можуть бути або вулканічні вивергнення, або тваринний світ. Друге, на нашу думку, є більш імовірним. А коли є на Марсі тваринний світ, то не можна категорично заперечувати і можливість існування істот. Дивовижна сіть переплетених один з одним каналів мимоволі примушує думати про цю можливість. Правда, канали не є цілком правильними за своєю будовою. Те, що ми спостерігаємо, більше схоже на зрошувальні ділянки, розташовані вздовж невидимого для нас трубопроводу. Ця думка дуже приваблює нас, але поки що вона є лише науково-фантастичною гіпотезою. Канали Марса все ще лишаються загадкою. Щоб розв'язати її, необхідно продовжувати дослідження планети. Тому ми з інтересом чекаємо нового великого протистояння Марса в 1956 році. Спостереження Марса в 1954 і 1956 роках в найсильніші сучасні телескопи можуть дати нові цікаві результати. (За „Україною“)

ших вигуків чужинецький журналіст добре не розумів, бо українську мову він знав досить погано.

Чим вирізняється п'єса Корнійчука, коли на неї так широко й невимуснено реагує мовчазливий у загальному советський глядач? Вважаємо, що „Крила“ Олександра Корнійчука вносять стільки нових і цікавих моментів у закулісну гру, яка відбувається в правлячих колах СССР після смерті Сталіна, що з коротким змістом цієї п'єси повинен познайомитися кожен наш читач.

„Може ви і вештаєтесь, а ми працюємо...“

Перша дія п'єси відбувається в парку, між двома дачами. У місто приїжджає новий секретар обкому партії, Ромодан. Його зустрічає помічник Іваненко. Голова обкомкому, Дремлюга, типовий партійний бюрократ. Ромодан зустрічається зі своєю дружиною, Анною, яку покинув був зразу після війни через те, що її запідозрювали у співпраці з німцями. При зустрічі вони не виявляють перед присутніми своєї знайомості.

Через парк носять цеглу на будову гаражу для машини Ромодана його сестра Варвара (Ромодан не пізнає її, так вона постаріла) та її товаришка Галя. Дремлюга кричить на них, як і на всіх інших робітників. При першій зустрічі між ним і Ромоданом відбувається різка розмова. Пилип, помічник Дремлюги, перетворений у звичайну ганчірку. Ромодан цікавиться життям області, гостро критикує старі порядки.

Ось кілька кадрів з першої дії:

Приїздить у місто Ромодан, герой п'єси „Крила“. Входить зі своїм помічником Іваненком. Десь у лісі дівчата співають „Ой піду я лугом“... Ромоданові здається — збирають гриби, а в дійсності вони будують гараж для його машини... Іваненко показує йому дачі — „ось це ваша дача, ось там, дещо далі, — Дремлюги“. Між ними зав'язується діалог:

Ромодан: А ви давно в обкомі працюєте?

Іваненко: П'ятий рік. З трьома секретарями працював, ви четвертий...

Ромодан: Трьох пережили...

Іваненко: Так, точно!

Ромодан: І всіх, як мене, сюди на дачу привозили?

Іваненко: А якже!..

Ромодан: І для всіх було „все організовано“?

Іваненко: Як для вас, так і для них... Товариш Дремлюга дуже гостинно зустрічає...

Ромодан: А пізніше ви їх вивозили?

Іваненко: А якже!

Ромодан: Багато турбот було у вас...

Іваненко: Я привик...

В городі Ромодан чує пісню, співають дівчата "Ой, чого ти, сестро..." Він підспівує їй за дівчатами, а пізніше продовжує сам, повторюючи слова: "За дрібними слізьми тебе не пізнала..."

Ромодан не знав, що його рідна сестра носить цеглу на ношах, геть здалека, для будови гаражу для його автомашини.

Корнійчук пише: "Входить Варвара і Галя. Вони несуть цеглу на ношах..."

Дремлюга: І доки ви будете тут вештатись?

Варвара: Може ви і вештаєтесь, а ми працюємо.

Пилип (помічник Дремлюги): Що?

Варвара: Те, що чули.

Галя (робітниця): Ви краще нашу машину дайте, а то ми цеглу з баржі носимо. Так далеко ходити.

Дремлюга: Якщо за два дні не закінчите гараж, я вас розжену. Чуєте?

Варвара: Наче старий, а ревеш, як бичок...

Пилип: Ти знаєш, з ким говориш? Це товариш Дремлюга, голова облвиконкому!

Варвара: Ну і що з того?..

...Ромодан, який проходив побіч, не пізнав рідної сестри. Горі їй змінило.

Галя: Брат не пізнав... Я піду скажу йому...

Варвара: Не треба. Підемо цеглу носити.

Ще інший кадр:

Дремлюга: ...Я сьогодні такий розбій устроїв — до смерті не забудуть!

Ромодан: Кому?

Дремлюга: Всім попалося...

Ромодан (про попереднього секретаря обкому): ...Іван Іванович чоловік недалекий. Побачив, що шиї гнуть добровільно, зразу рішив кучером стати. Запряг вас...

Дремлюга: Я у нього в упряжі не ходив.

Ромодан: Як? Ви ж корінним були. Говорять, здорово ходили... Тільки троне вас Іван Іванович, а ви зразу в гальоп та у весь голос: "Під керівництвом нашого дорожого, нашого випробуваного, загартованого, талановитого... ми готові куди угодно скакати..." Було так?

Дремлюга мовчить.

Ромодан: Не ви один. Я тоже свого Івана Івановича восхваляв. От і доскакались ми з вами. Тваринництво в колгоспах пішло вниз. Корови по удою почали доганяти кіз. Солома, яка колись тільки на підстилку йшла, стала у нас основним кормом. Колгоспники своїх корів розпродують...

(Всі труднощі Дремлюга звалоє на війну).

Ромодан: Не личить нам сьогодні всі труднощі пояснювати війною. Скільки за минулий рік в області подошло корів з голоду?

(Дремлюга не знає точних цифр. Він кличе свого помічника Пилипа).

Дремлюга: Скільки у нас подошло корів за минулу зиму? Тільки точно. Ну?

Пилип: П'ять тисяч триста десять. Свиней — шість тисяч п'ятсот двадцять, овець...

Дремлюга: ...Товариш Ромодан, наше діло — пляни виконати. Це — головне! І ви також будете незабаром думати так, як і я. Інакше, дайте, вас скоро знімуть...

"Виконуй плян за п'яниць і лежибоків..."

Друга дія п'єси відбувається в кабінеті Ромодана. Він приймає в себе діячів різних ділянок життя. Він виявляє фальшування доповідей, які готуються до обласного з'їзду. Відбуває дружню розмову з колишнім своїм приятелем Вернигорою. Зустрічається з сестрою Варварою.

Варвара: ...Другий рік уже кладу цеглу, доми будує, а привикнути не можу. Вночі прокинувся і думаю... думаю... В нашому селі (з якого її "вижили") рубають сади, пасіки нищать... Корів розпродують. На садибах — буряни...

Невже ти не бачиш? Вистачить тільки колгоспові на ноги стати, йому зразу такі гири на шию вішають, що він знову до землі хилиться. Виконуй плян за п'яниць і лежибоків, що на чолі колгоспів стоять, за погану роботу МТС, за всіх тих чорнильних агрономів, які в місті помагають нашим керівникам орати і сіяти на папері... Думають про це в Москві?

Ромодан обіцяє, що влада готує нові закони.

Варвара: ...Скоріш би!.. А то в серці тимчасом такий холод... Так продовжуватись не може (Павза). А ось фрагменти другої розмови Ромодана про фальшовані доповіді:

Ромодан: Невже всі промовці так однаково думають?.. (Цитує цілий ряд доповідей в оригіналі і після "обшліфовки" Дремлюги. Приходить черга на доповідь колгоспниці Коломиєць).

Дремлюга: Я дзвонив до секретаря райкому, але він категорично заперечує, що Гарбуз п'янствує. У нього є похибки, але Гарбуз — людина заслужена, партизан, а та, що пише, Коломиєць, була в Німеччині...

Ромодан: Її що, Гітлер запрошував?

Дремлюга: Ні, її вивезли на роботу. Але я мушу вам сказати, що серед них є цілком ненадійний елемент. Я їй не вірю. І секретар також такої думки. Я взагалі думаю, що їй не треба давати слова. Я вам говорив, товариш Вернигора?

Вернигора: Так, але мені хотілось...

Дремлюга: Зняти і все.

Ромодан: А я за те, щоб їй дати слово. Хай скаже, що думає.

Дремлюга: А якже буде з авторитетом секретаря? Вона підкопується під партійне керівництво...

Ромодан (на самоті з Вернигорою): Кірюша... Що це все значить? (Вернигора мовчить). Якщо б я не знав, яка в тебе світла голова... Що з тобою сталося? Кірюша, друже мій, хто тебе так скалічив? (Побачив слізи в очах Вернигора).

АЛЬФА

найбільша українська крамниця меблів і домашнього устаткування пропонує у великому виборі:

● МЕБЛІ І ХОЛОДИЛЬНИКИ

● ЕЛЕКТРИЧНІ Й ГАЗОВІ ПЕЧІ

● РАДІО Й ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ

та всякі інші предмети домашнього устаткування.

Найкращий товар по найнижчих цінах!

ALPHA FURNITURE COMPANY

735 QUEEN ST. W., TORONTO, ONT.

Tel.: EM. 3-9637

нигори). Да-а... Не ждав такої зустрічі. Я не забув, як ми разом мріяли, як гаряче ти мені доказував, що плідності землі немає меж... А пам'ятаєш, як ти читав мені твори римського вченого Колумелли?

Вернигора: А я нічого згадати не можу. Жити не хочеться... Немає вже Кирила Захаровича Вернигори, немає... Бумажна душа перед тобою. Чиновник проклятий!.. Скрутив мене, а потім зламав... Я розумію, я винуватий... Проміняв за чин, за положений гріш таке життя!.. Був колись у тебе товариш — Кирюша... був... Прощайте, Петро Олександрович...

“Не зажимай демократію!”

Перша картина третьої дії присвячена колгоспним зборам. Голова зборів — Марченко. З довгою промовою виступає третій секретар обкому, колишній науковець, Овчаренко. Він читає вже дві години. Голова перебиває його і звертається до колгоспників:

Марченко: ...Товариш Овчаренко не пожаліли для нас неділі, дуже уважно читають нам... а окремі товариші в цей момент систематично сплять, а Коровай Мефодій даже хропе... (Чути, як хропе товстий Коровай). Штовхніть його!

Голос з місця: Штовхали, не помагає.

Марченко (розсердився): Так потягніть його за вус, але так, щоб йому в носі закрутилось!..

Всі дивляться на Коровая. Молодий тракторист потягнув за вуса. Коровай крикнув: “Га?” — і чхнув, потім протирає очі і питає голосно: “Закінчив?”

Марченко (взяв зі стола дерев'яний молоток, легенько стукає по рейці): Прошу слухати уважно! Продовжуйте, товаришу Овчаренко...

Овчаренко: Простіть, я дещо затягнув доклад. Я пропускаю кілька сторінок.

Голоси з місць: “Нічого, нічого! Катай, катай все!”.. “Наш директор до третіх півнів говорить...” “Ми привикли...”

Овчаренко говорить, як прекрасно буде при комунізмі. Не буде держав, не буде армій, не буде заздрости, скупости... Коровай не видержує.

Коровай: Простіть, товариш докладчик, а що буде? Ну, наприклад, як буде при комунізмі з трудовими?

Стара жінка: Ага, скільки будуть давати?

Овчаренко: Трудоднів при комунізмі не буде!..

Стара жінка (здивовано): Не буде?

Коровай: А що буде?

Овчаренко: Буде окрема форма задоволення потреб населення.

Коровай: А що її, ту форму, на кілограми будуть давати, чи грішми?

Молодий тракторист: А буде досить костюмів із темно-голубого шев'юту?

Зенова: А що будуть робити з п'яницями?..

Коровай: А МТС буде за урожай відповідати?

Марченко: Коли?

Коровай: Тепер.

Марченко: Товариш Коровай, під час доповіді ви хропіли, а тепер своїми питаннями ставите в незручне положення докладчика. Товариш про повний комунізм говорить, а ми з вами ще на його порозі сидимо.

Коровай (розсердившись): А мені надійшло сидіти на порозі! Я хочу перейти в повний, тому й питаю...

Марченко (б'є молотком по рейці): Призиваю до порядку!..

Голос: Постав молоток! Не зажимай демократію!

Голоси: Правильно: Не зажимай!

Ромодан, який приходить на збори згодом, різко розправляє з Овчаренком за його “начотництво”, з директором МТС — Сохою, з головою колгоспу — Дудариком та іншими “руководителями”.

У другій картині дії він зустрічається з Анною, своєю дружиною. Війна розлучила їх. Ромодан був в армії, дослужився ранги полковника. Анна залишилася під німцями. Підчас окупації вона страшенно бідувала, але більшовики, після повернута в Україну, закинули їй співпрацю з німцями. Її арештували. На листи Ромодана вона не відповідала. Їхня мала дочка Ліда — у знайомих...

Анна: Не варто згадувати того, що було. Себе хвилювати і тебе. Все минулось. Правда перемогла. Навіть той, що грозив мені концлагером, начальник обласного МВД, сидить тепер у тюрмі, після арешту Берії...

Ромодан: Він був з тої ж банди. Я розумію: важко тобі говорити, і мені не легко слухати. І все таки мовчати тяжко. Говори, Анно.

Анна: Що ж говорити? Коли ти вернувся з фронту і тобі начальник МВД показав анонімні листи на мене, буцім то я підчас окупації була зв'язана з німцями, ти не заступився за мене, а сказав, щоб як слід перевірили і зразу поїхав у Київ...

Ромодан: Мене визвали в ЦК... Я не думав, що тебе арештують. Коли узнав, просив у ЦК... Я плакав перед секретарем, і він при мені дзвонив до того бандита...

Анна: Я не знала, що ти просив за мене...

Ромодан: Анно, я прийшов ска-

зати тобі... За ці роки я стільки переніс... І до смерті, напевно, не погасне біль! Ти говориш правду. Тоді моя віра в тебе захиталась. Час був такий. Але це не може виправдати мене... Я зрозумів, скоро зрозумів, що той, хто не вірить найближчому другові, що про нього не говорили б, той нікому не може вірити. Я зрозумів це, але було вже запізно... Ти повертала мені нерозкриті листи... (Павза). Скільки зла, болю, сліз, принесло людям недовір'я, яке, під видом “бдітльності” сіяла та банда!.. Вони засліплювали нам очі, а ми вірили. І як вірили!.. **Анна (тихо):** Зранили... зранили малих і великих людей... Спасибі, великі спасибі Центральному Комітетові! Ніколи більше не вернеться той страшний сон!

Ромодан: Ніколи!..

“Вождизм роз'їв вашу душу...”

Остання дія п'єси відбувається на терасі дачі Ромодана. Садівник учитуються в нові постанови. Він бачить і відчуває зміни, які наближаються. Він ненавидить Дремлюгу (втілення старого), він мріє про весну... Бачуть і відчувають це також усі Дремлюги.

Ось фрагмент розмови між Дремлюгою та його співробітником Терешком:

Терешко: Що з тобою, Гордій? Не п'єш, настрій — наче друга хорониш...

Дремлюга: Не друга, — себе хороню. Здається, мій час пройшов...

Терешко: Гордій... У мене також в серці чорт знає що твориться. Не розумію я, не розумію, що кругом

ФАРБИ

найліпшої якості знаних
фабрик GLIDDEN, O. P. W.

і ін.
ТАПЕТИ

у великому виборі купите най-
ліпше в українській крамниці

METROPOLITAN
PAINT & WALLPAPER
CO.

823 Dundas St. West,
Toronto, Ont. EM. 4-6597

“КРИЛА”...

нас діється... Душа болить... Скучно стало жити. Скучно!

Дремлюга: Чому?

Терешко: Ми з тобою не перший рік і в партії і на руководячій роботі Ми знали одне — держи лінію, держи її. Коли ти колись виходив на трибуну, то як усі хвилювались! Голови в плечі втягували... Так чули твій авторитет. А тепер кожний сидить, як хоче, і меле, що хоче... Авторитетів не признають, ніхто нічого не боїться... Я питаюся: де тут партійна дисципліна?.. Але якщо на самій горі таке почалось, як же нам тоді лінію вести?.. На кого її держати?..

Проте, Дремлюга ще не здається. За владу він готовий ще звести бій. Ось фрагмент його суперечки з Ромоданом в останній дії:

Дремлюга: Не вам судити, молодий чоловік! Мене знала партійна організація республіки ще тоді, коли ви тільки піонером були. Я десять років був секретарем обкому, а ви вперше. Я член ЦК! Хто дав вам право так говорити зі мною?.. Звідки ви взяли? Я старий кадр, я лінія!.. Ви зобов'язані, чорт побери, поважати мене, працювати зі мною! Це принцип партії! А ви на активі хотіли мене на коліна поставити. Ви думали, що я виступлю у випадку перед вами... Не вийде! Прийде час і я скажу своє слово вам і таким, як ви...

Ромодан: Все?

Дремлюга: Хотіли відверто, по душам говорити, так слухайте і сильно подумайте.

Ромодан: Принцип партії я знаю, його не нарушу. Стариків поважаю і завжди буду вчитись у них.

Дремлюга: Я не відчув, а навпаки.

Ромодан: І не відчуєте, тому, що вас тільки одні роки прикрашують, а не мудрість. Зазнайство, а не скромність. Бездушність, а не людяність. Грубість, а не добре слово. Вождизм роз'їв вашу душу і в ній тільки зневага до людей, до їх потреб і нужд. Для вас партія — це тільки ваше Я, а не совість і честь народу.

Дремлюга: Товаришу Ромодан! Я не потерплю...

Ромодан: Мовчіть! Ви грозите мені, що прийде час і ви закриєте всім роти і будете вершити сам один, що надумає ваша ліва нога. Брешете! Не буде цього... І моя порада вам — не дожидайте поки вас проженуть з трибуни, йдіть на пенсію.

Дремлюга (встав): Не спішіть. Не таке я бачив у своєму житті. Невідомо ще, хто кому пенсію видасть... (Відходить).

На цьому можна поставити крапку. У п'єсі, звичайно, переміг Ромодан, бо такі були підчас писання п'єси тенденції в партії. В житті, після упадку Маленкова, переміг, здається, Дремлюга-Хрущов. Що ж станеться з Корнійчуком і його “Крилами”? Мабуть не помилилось, коли скажемо: Корнійчук “покається” й свою п'єсу “переробить” так, як свого часу “переробляв” уже “Загибіль ескадри”, “Богдана Хмельницького” й інші свої твори. А наші емігрантські культурні діячі роками ще дискутуватимуть — чи “Крила” комуністичний, чи анти-комуністичний твір. Дискутуватимуть, але подібних “Крил” не напише, мабуть, ніхто. Не напише, бо для цього треба таланту, відваги і бодай стільки творчої атмосфери, скільки мав її пристосованець Корнійчук підчас короткотривалої “відлиги” в СРСР. Цим ми, звичайно, не хочемо сказати, що творчої атмосфери бракує у вільних країнах Заходу, але таки дуже бракує її, з нашої власної вини, серед нашої еміграції.

Читачів, які з “Крилами” О. Корнійчука бажають познайомитися ближче, відсилаємо до статті О. Зінкевича (“Смолоскип”, лютий 1955), з якої ми взяли всі цитовані з п'єси уривки. Не читавши, однак, досі п'єси в оригіналі, ми не можемо запевнити наших читачів, що суперпозитивна оцінка, яку дав “Крилам” О. Зінкевич, правильна. Проф. Ю. Шерех, напр., зовсім негативної думки про п'єсу Корнійчука (чит. його статтю “Загублений ключ”, у безрезневому числі “Нових Днів”). Тому до цієї теми ми ще повернемося. **Д. Опільський**

“ПОВСТАННЯ

У ВОРКУТІ”

Перед нами найновіше свідчення про боротьбу українського народу в останніх роках, — книга д-ра Й. Шольмера: “Повстання у Воркуті”.

Воркута — місто, околиці й табори — являється сьогодні колонією українських каторжан, де вони становлять подавляючу більшість. В самому місті живе 70.000 звільнених українців, які не мають права повертатися в Україну, в околицях живе приблизно 50.000, крім того в таборах (приблизно 105.000 в'язнів) знаходиться біля 40-50% українців (тоді, як росіян не цілих 10%!).

Й. Шольмер, який перебув три роки у Воркуті, добре пізнав життя в'язнів, їхні думки та прагнення. Велику частину своєї книги він присвятив і українцям та українським

справам. Він уміє точно відрізнити українців від росіян, прекрасно зорієнтований в національних відносинах в СРСР. В одному місці він пише (переклади робимо з французького видання книги):

“...В таборі в'язні вбили якогось сексота МВД. Зразу після цього заарештовано багато підозрілих українців... Почались арешти ще й інших українців. Для розслідування справи приїхала спеціальна комісія.

— Шукають провідників, — говорив мені один литовець. — Українців вони бояться, бо їх є тут багато...”

“Вони (українці) представляли чисельно найсильнішу групу в таборі. В нашому таборі їх було 1.800 на 3.500 в'язнів. 60-70% з них походять з Зах. України. Є багато причин, чому в таборі більше українців з заходу, ніж зі сходу. Найголовніше те, що росіяни мали багато часу, щоб знищити політичну опозицію Сх. України. “Неможливо подати точне число жертв советського терору в Україні, найскромніші обчислення досягають 6 мільйонів. В більшості — це селяни, арештовані або депортовані в часі колективізації. Жажливий голод в 1932 р. забрав 3 мільйони жертв.

“Я часто чув оповідання свідків: “Не було урожаю через посуху. Уряд не дав нам насіння. Ми не мали абсолютно що їсти. Щоб вижити, ми хотіли пробратись в інші, менш потерпілі райони. Але уряд оточив військом усі райони, позбавлені харчів, і тому ніхто не міг звідти вирватись. Мало хто пережив ці часи.

“До 1941 р. уряд робив все можливе, щоб зсоветизувати Україну. Невдача була така велика, що літом 1941 р., в часі німецької інвазії, українці були готові взяти зброю проти росіян, своїх гнобителів. Але скоро стало ясно, що Гітлер не мав наміру визволити Україну: йому йшлося про заміну советської системи поневолення своєю.

“Один український офіцер говорив мені:

“Наша країна була готова дати 5 мільйонову армію для боротьби з комунізмом — вишколених вояків високої якості, здібних розчавити раз на завжди комунізм. З їхньою допомогою не було б відступу від Москви, ні німецької поразки під Сталінградом. Комунізм дуже скоро міг би стати справою минулого. Але треба було цим людям дати змогу боротись за свою свободу, а не за нову форму поневолення.

“Багато українців творили нерегулярні групи, які робилися не два фронти — проти росіян і німців. Їхнє трагічне положення не перешкодило їм боротись героїчно, без надії на успіх мілітарний чи політичний...”

“Сьогодні симпатії українців звернені у бік Америки. З двох причин: Поперше — єдині американці можуть знищити Совети, а далі — вони не мають жодного інтересу відмовити нам права на свободу. Вони показали усьому світові, що респектують права народів рішати свою долю. Немає рації, щоб вони зробили з нами інакше.

“...В загальному вони (українці) страждають і вмирають: старі, які пам'ятають ще часи Франца-Йосифа і молоді, які в 1941 р. були ще дітьми. Совети вивезли весь цвіт українського народу у Воркуту, не тільки чоловіків, але також жінок і дівчат.

“Вся Україна жде, надіється на війну, без якої вона ніколи не зможе здобути свободу. Ця війна буде тяжка, але українці готові перенести ще раз найбільші страждання. Вони знають, що свобода дорого коштує.

“На світанку великого дня тисячі повстанців кинуться в ліси, де захована їхня зброя і вся країна запалає повстанням.

“Нам треба зброї — це все! Зброї!

“...Часом, в тиху північ, вітер, який дує поміж замерзлими скелями Воркути, приносить до нас ледве чутний голос українських жінок. Вони співають. Сестри, жінки, наречені наших українських товаришів праці — кілька сот метрів від нас. З наших бараків видно відблиск вогнищ, біля яких вони гріються в темну полярну ніч. Їхні пісні найкращі в світі. Їхні сопранові голоси сполучуються разом, щоб розказати історію про вояка, який пішов боронити свій край. Він довго не повертався, але прийде час і він все таки повернеться, а дівчина, яка чекає його, покладе на його шию вінок з живих квітів”.

“...В'язень-українець просить вогню у вартового, також українця. Вони обмінюються кількома словами:

- Ти з Запоріжжя?
- Та певно ж! А ти також?
- Я там жив двадцять років!

“Розмова продовжується. На закінчення вояк суне дискретно в руку каторжника пачку махорки.

“Наступний раз вони знову говорять про Запоріжжя. На шостий раз вояк піддається.

“Ти не будеш тут довго. Вся ця система завалиться одного дня.

“Хвилина — історична, в'язень це розуміє. Вартовий стає його приятелем.

- Ти нам допоможеш? — питає в'язень.
- Та певно...
- Є багато між вами, які думають так, як ти?
- Не мало.”

Так постає і розростається революційне підпілля. Воно охоплює всі прошарки населення. Воно розростається на всю територію СССР. Сам Шольмер вступив був у члени підпільної організації. Його по зв'язку передавали з табору в табір. Підпільники мали змогу слухати закордонні радіопередачі, вони мали свою підпільну літературу.

Серед таких обставин Воркута готувалась до першого виступу. Промоторами всієї підготовки були українці й литовці. Це вони в великій більшості таборів дали наказ почати страйк, який перетворився у справжнє повстання.

Коли в таборі ч. 29 МВД дало наказ стріляти у в'язнів, всі в'язні держались за руки, а українці співали свій національний гімн та бойові революційні пісні.

Повстання у Воркуті, як і берлінське повстання, закінчилось невдачею. Але вони були пробою сил. Вони вперше за останніх 30 років доказали, що в СССР можливе повстання, можлива революція, можлива підготовка революції!

Грядуть великі події. Готуймося до них!

П. Варнак

ЗІ СВІТУ:

Вслід за Альбертом Айнштайном, проти атомової війни рішуче висловився також д-р Отто Ган — перший науковець, якому вдалося розбити атом урану.

“Сьогодні великодержави мусять мирно співіснувати, — заявив він недавно в Гамбурзі — навіть, коли їхні ідеології фундаментально різні. Людство спроможне сьогодні себе самовинищити. Десять кобальтово-водневих бомб, де б вони не вибухли, поставлять під загрозу дальшого існування людського життя на нашій планеті.”

Діамантів не треба більше шукати під землею; їх можна вже виробляти в лабораторії. Відома американська фірма Дженерал Електрик недавно успішно закінчила експерименти, які розпочали різні науковці ще сто років тому. Діаманти, роблені в лабораторіях Дженерал Електрик, структурально нічим не різняться від природних діамантів, добуваних переважно у Південній Африці. Вони тільки набагато менші й кошті їхньої продукції двічі дорожчі. Коли ці дефекти можна буде усунути, штучні діаманти негайно застосують в індустрії.

Цьогорічну Канадійську Національну Виставу в Торонто відкриє британський міністр закордонних справ Ентоні Іден. Попередніми ро-

ками цю виставу відкривали ген. Джордж Маршал, фельдмаршал Монтоммері та інші визначні особистості нашого часу.

Цікаві перегони почались між декількома фільмовими концернами в підготовці до фільмування “Війни і миру” Л. Толстого. Фільмова версія цього монументального твору ще не написана, але кошті продукції фільму вже заздалегідь обчислюють на сім мільйонів доларів.

Чарлз Чаплін готує скрипт і музику до нового свого фільму, який буде називатися “Добрий король”. Тема фільму — вимушена резигнація одного короля й його життя звичайною людиною. Сам Чарлз Чаплін хоч і був “добровільно змушений” залишити Голлівуд, проте життям звичайної людини він не живе. Живе у буржуйській власній віллі над Женевським озером у Швейцарії.

Національну американську нагороду за найкращу книжку минулого року дістав лавреат Нобелівської премії Вілліам Фолкнер. Нагороду йому призначено за книжку “A Fable”. Коли його при цій нагоді попросили, щоб назвав п'ятьох найкращих сучасних американських письменників, він без надуми назвав Вольфа, себе (на другому місці), Дос Пассоса, Колдвелла і Гемінгвея. — “Гемінгвея ставлю на останнє місце — заявив Фолкнер — за його літературне боягузтво. Він пише добре, але пише про те, що він знає, не намагаючись збагнути неможливе.”

У БЕРЕЗНІ ЗГАДУЄМО...

9 березня 1814 р. народився в с. Моринцях на Київщині Тарас Шевченко.

10 березня 1861 р. помер у Петербурзі Тарас Шевченко.

14 березня 1939 р. проголошено незалежність Карпатської України.

10 березня 1809 р. народився Микола Гоголь, один з найбільших письменників світової літератури, українець, що писав свої твори російською мовою.

20 березня 1632 р. народився гетьман України Іван Мазепа.

23 березня 1842 р. народився визначний український композитор Микола Лисенко.

У березні ц. р. відзначаємо п'яту річницю трагічної смерті Головного Командира Української Повстанчої Армії ген. Тараса Чупринки (Романа Шухевича).

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Нью Йорк, США. На засіданні Головної Управи ОДУМ-у США від 23 січня ц. р. прийнято резигнацію заступника голови Головної Управи — п. Івана Гаращука й призначено на його місце дотеперішнього референта зв'язків п. Володимира Мартинюка.

На цьому ж засіданні кандидат до Головної Управи, панна Анна Зотовська, була одногослосно кооптована на референта зв'язків.

Торонто, Канада. Щоб відтяжати деяких членів і забезпечити більшу оперативність праці, в складі Головної Управи ОДУМ-у Канади сталися в останньому часі певні зміни. На засіданнях Головної Управи від 19 і 23 січня ц. р. прийнято резигнацію організаційного референта п. М. Лисенка й кооптовано на його місце п. І. Юхименка. Також поширено фінансовий комітет на чолі з Д. Ткачуком і призначено нового інформаційно-пресового референта п. І. Даниленка.

Дві незвичайно цінні доповіді вголосив 15 і 16 січня ц. р. в Торонто проф. Гр. Костюк (Б. Подоляк). Одна доповідь була присвячена акад. Михайлові Грушевському, друга — розстріляній більшовиками українській літературі 30-их років. Доповідач приїхав з Нью Йорку на запрошення торонтонської філії ОДУМ-у. На жаль, треба одверто визнати, що на першій доповіді одумівців майже не було, хоч увечері, на новорічній забаві, із сотні членів філії не бракувало, мабуть, нікого. Коли скінчиться ця аномалія?

Мельбурн, Австралія. У зв'язку з виїздом голови Головної Управи ОДУМ-у Австралії п. Михайла Кузьменка до Канади, обов'язки Голови перебрав дотеперішній заступник голови Головної Управи п. М. Меншун.

Лондон, Англія. Вибрані на Першому З'їзді керівні органи ОДУМ-у в Англії складаються з таких осіб: М. Месюра — голова, Л. Дуброва — секретар, В. Твердохліб, Ірина Губаржевська, А. Склярський, Зіна Горіницька і В. Пилипенко — члени Управи.

Гамільтон, Канада. 30 січня відбувся тут перший міжфіліяльний концерт. В концерті взяли участь три філії ОДУМ-у в Східному Онтаріо. Концерт 20. 2. буде повторений у Торонто, про що докладніше напишемо в черговому числі журналу.

Ст. Кетеринс, Канада. На початку лютого ц. р. майорові міста Сен Кетеринс Джону Смитові було вручено в міській управі дві докумен-

тальні книги від двох українських організацій в Сен Кетеринс.

Подарунок вручили Кравченко Дмитро і Михайло Головаш від СУЖЕРО та Людмила Безпечна і Валентина Мороз від ОДУМ-у.

Одна з книжок — “Острови смерті”, що її написав С. О. Підгайний.

Друга — “Біла Книга про чорні діла Кремля”. Це збірка реалістичних нарисів, що їх авторами є політичні емігранти з України, — жертви російського комуністичного терору. Цю книгу можна назвати загально-українським народним документом про советський терор в Україні, — писав місцевий канадський щоденник.

Приймаючи ці книжки, пан Смит сказав, що він радий за українську еміграцію в Канаді. “Я певен, що ви будете задоволені свободами, що їх ми маємо у цій країні”.

Розмова з майором тривала біля 40 хвилин. Він цікавився українським організованим життям на еміграції, релігійними справами, боротьбою українського народу за свої права та висловив надію, що велика українська нація буде вільною серед вільних.

Гамільтон, Канада. “Дві хвилюючих книги будуть подаровані мейору Лойд Д. Джексону в Сіті Голл сьогодні делегацією від Союзу Українців Жертв Російсько-Комуністичного Терору та Об'єднання Української Демократичної Молоді. Це “Біла Книга про чорні діла Кремля” та “Острови смерті” С. Підгайного, що тепер проживає в Канаді.”

Так писав “The Hamilton Spectator” 14. грудня м. р.

Авдієнція делегації була призначена на 4 год. дня. Точно в цей час делегація (в складі: п. Кіріченко С. — Голова Відділу СУЖЕРО; п-ні Кіріченко, Віктор Топчій — голова філії ОДУМ-у; Є. Криворучко, І. Данилюк, М. Козацький та В. Хлівняк), — зайшла до прийомної залі мейора в Сіті Голл. Там уже чекали кореспонденти і фоторепортери від обох найбільших часописів, а також репортери з телевізійної станції.

Пан Віктор Топчій, що добре володіє англійською мовою, промовляв до мейора. Почав промову ха-

рактеристикою організацій, від яких прийшла до його ця делегація. Далі п. Топчій говорив про російсько-комуністичний терор у нашій Батьківщині-Україні, та що саме той терор описано в “Білій Книзі про чорні діла Кремля” тими людьми, які нещодавно вирвалися із страшних лабет комуно-більшевизму. Взявши з рук голови Відділу СУЖЕРО “Білу Книгу” п. Топчій передав її мейору, як подарунок від Відділу СУЖЕРО в Гамільтоні. Це був найгарячіший час для репортерів: безперервно клацали й спалахували світлом їхні фотоапарати та TV-камера. Далі, сказавши декілька слів про книгу “Острови смерті” та про її автора С. Підгайного, — п. Топчій передав мейору книгу “Острови смерті”, як подарунок від філії ОДУМ-у в Гамільтоні.

Пан мейор відповів делегації промовою, що тривала 15-20 хвилин. В кінці промови мейор сказав: “Я задоволений з того, що ви розбудовуєте свої українські організації, бо коли ви будете добрими українцями, то й будете добрими канадцами”.

На другий день обидва місцеві великі часописи вмістили фотографії мейора разом із головою Відділу СУЖЕРО паном Кіріченком С. та головою філії ОДУМ-у п. В. Топчієм.

Крім того часопис “Тзе Дейлі Нюс” вмістив досить велику та прихильну статтю п. з. “Mayor Given Evidence To Be Used in Red Trials”.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ:

Ю. Б., Трентон, США. — Пришліть автобіографічну нотатку. “Надя Капітанова” піде в одному з найближчих чисел.

А. Легіт, Англія. — Чекаємо від Вас дальших віршів і репортажів. Провідники ОДУМ-у в Англії повинні бути в тіснішому контакті з нами, якщо бажають, щоб ОДУМ в Англії був на сторінках “Молодої України”. Умови нашої праці й науки такі ж тяжкі, як і у Вас, а проте ми все ж таки знаходимо час для редагування журналу. Привіт!

Петро Шаєнко, Детройт, США. — Просимо подати нам Вашу теперішню адресу у зв'язку з однією важливою для Вас справою.

Ю., Пассейк, США. — Пишете, що ми повинні дати змогу В. Дубнякові виправдатися на сторінках “Молодої України” від закидів, які йому роблять. Таку змогу В. Дубняк мав завжди. На жаль, він вирішив за краще “оправдуватися” в сумнівських “Крилах” та всяких циклоstileвих пашквілях. Що ж, — вільному — воля.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

ТРИ ЛИСТИ —

ТРИ НАСТАНОВИ

Дорогий Редакторе!

Вітаю Вас з Новим Роком, новими надіями, новими успіхами... Пишу Вам тому, що хочу висловити ще раз і ще раз свій подив до акції ОДУМ-у й "Молодої України". Ви робите велике діло й бодай чи не єдине й виняткове серед нашої еміграції. Добір матеріалу в "М. У." і тенденції — це приклад для всіх. Цього, власне, потребує наша молодь. Кликати індивідуум до роботи над собою, кликати збірноту до вироблення підставових принципів і співпраці. Партійна траматрагія робить манекенів, а не людей. "Молода Україна", "Листи до Приятелів", подекуди "Український Прометей" — це майже єдина преса, яку можна і треба читати...

Про Вас мені нагадує також деяка активність мого сина, який тут "закручує" в ОДУМ-і і, здається, успішно, хоч йому самому ще багато треба попрацювати над самим собою. Я радий, що він не піддався т. зв. "націоналістичний" пропаганді, стояв і стоїть осторонь від "б" і від "м". Він дуже обтяжений університетом, але все ж колядував на цілі ОДУМ-у. Хотів би я, щоб гарне зерно, засіяне "Молодою Україною" в серцях нашої молоді, зійшло також і у мого сина...

Вітаю Вас,

Ваш А. Ш-ський, Канада

Дорогий Пане Дальний!

Уявіть собі, я й досі не одержав "Молодої України". Чи десь пропала в дорозі, чи редакція забула вислати. А хотів би одержати, бо цей молодечий журнал мені дуже подобається...

Між іншим, прочитав у "Українському Прометей" одну замітку на тему відмежовування ОДУМ-у від усіляких партій і дуже здивований, бо це означає відхрещування від усіх існуючих ідеологій та політичних напрямків. Що ж би це мало означати? Якого ж політичного зафарблення має бути ця організація молоді? Чи не думають деякі панове, що ця організація мала б бути взагалі аполітичною, таким собі спортивно-танцювальним клубом? Чи як розуміти це відмежовування від усіх і вся? Тоді ж організація обернеться в середник не для виховання молоді, а для розкладання її? Чи може в мене голова на плечах не так приліплена, що я цього не розумію. Бо мені все здається, що наша, себто українська, органі-

зація молоді конче мусіла б бути політично актуальною, пробоевою й активною, з яскравим політичним обличчям. Так завжди було, що молодь відігравала найактивнішу роль в політиці й боротьбі кожного народу, (а боротьба за національну, соціальну й політичну свободу завжди була й буде явищем сугубо політичним). І так завжди мусить бути. Спроби завести молодь на манівці аполітичності й апартійності різними аматорами "безпартійних партій" — це явище нездорове, якщо не злочинне супроти інтересів нації. Але це все теми для дискусій і виміни думок. Хоч тут, власне, дискутувати ні над чим, лише треба дискутувати нашій молоді над тим, яке політичне обличчя мусить мати її організація: монархічне, соціалістичне, нацистсько-фашистське, чи революційно-демократичне.

Тільки це є до вибору. Більше нічого до вибору немає. Є ще, правда, на Батьківщині комунізм, а тут "мужички", але ж цього ніхто не може брати поважно. Отже, до вибору є тільки згадані напрямки. Намагання зігнорувати цю проблему вибору й якось лишитися збоку і в той же час називатися борцями за інтереси українського народу — це звичайний самообдур, малахіяństwo. Це значить плекати політичну безпринципність, розмагніченість, яловість і в'ялість думки та волі. А це все речі страшні. Що Ви на це скажете? Чи задумується над цим усім провідна верхівка одумівського руху? Вітаю Вас сердечно,

Ваш І. Б., Німеччина

Дорогий Пане Редакторе!

...Сердечно вітаю Вас з переходом на місячник. Це збільшення роботи, але говорити частіше до молодих людей, які хочуть живого слова — це справа, що для неї варто попрацювати... Пишете про низку інтелігентних молодих людей, що відійшли від організованого життя через немилий його посямок і примітивізм. Це можна розуміти, але це знову проблема і, щиро кажучи, велика відповідальна проблема для Вас. Була б особлива втрата, якби їх віддалення від організованого життя означало відхід від духового світу українського взагалі. Саме найважливіше завдання "Молодої України" — не допустити до того, щоб найцінніші інтелігентні сили зражувалися і відходили від духової активності в нашому світі. Взагалі наша, сподіваюся, спільна, справа — це поволі в'язати людей творити нове суспільство духа на руїні духа. Створити з соборної нашої еміграції, розкинутої по всіх світах, таку нову духову громаду, яких 4 тисячі людей — це переду-

ВІДИЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ...

Др. Лука Мишуга — довголітній редактор щоденника "Свобода" й член Політичної Ради Українського Конгресового Комітету в США, помер 8 лютого у Нью Йорку від хвороби рака. Покійний належав до провідних діячів української еміграції й уклав багато праці в громадсько-політичне життя українців Америки.

Проф. д-р Леонід Білецький — урядуючий Президент Української Вільної Академії Наук у Канаді. Професор українських університетів у Кам'янець-Подільському, Празі і Мюнхені. Визначний науковець і суспільно-громадський діяч. Помер 5 лютого, на 73-ому році життя у Вінніпезі.

Життю і діяльності проф. д-ра Л. Білецького "Молода Україна" присвятить окрему статтю.

Ганс Гедтофт, лідер данської соціал-демократичної партії й прем'єр данського уряду. Його основна заслуга — виведення Данії з традиційної неутральності і введення її до Північно-атлантичного Пакту. Помер на удар серця в Штокгольмі, у віці 51 р.

Др. Джон Мотт, — почесний президент Світової Ради Церков і Світового Союзу ІМКА. Він був основником Світової Студентської Християнської Федерації і лавреатом Нобелівської премії в ділянці миру за 1946 рік. Помер у США у віці 89 р.

Сір Едвард Мелляні — визначний британський дослідник у ділянці медицини. Винахідник вітаміну Д. Помер у Лондоні на 70-ому році життя.

Роберт Сандерс — визначний канадський експерт гідроелектрики й один з провідних діячів канадської прогресивно-консервативної партії. Колишній майор Торонто і улюбленець канадських репортерів. Помер у лондонській лікарні від поранень, що їх дістав підчас летунської катастрофи.

мова збереження духової субстанції й виконання обов'язку нашої еміграції... Дедалі більше наставатиме порожнеча, але живі душі мусять зійтися і знайтися разом. Тоді нинішній розклад не буде смертю, а навпаки, новим життям.

Здоровлю Вас щиро. Бажаю повного успіху для місячника. Я готовий до допомоги!

Ваш М. Ш., США

НАЙКРАЩІ РЕЧІ ПО НАЙНИЖЧИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

G. LUKE'S FURNITURE-ELECTRIC

Маємо великий вибір електричних й газових кухонь (Мофет стов), холодильників, пральних машин, машин до чищення підлог та килимів, радіоапаратів, диванів (честерфілди), п'яно-акордіони та інше.

ГАРАНТУЄМО: НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ГАРНУ ОБСЛУГУ ТА ДОБРУ ЯКІСТЬ КУПЛЕНИХ У НАС РЕЧЕЙ.

797-799 DUNDAS ST. W., TORONTO, ONT.

— Tel.: EM. 8-9228

ДРУЗІ ОДУМІВЦІ! ПАМ'ЯТАЙТЕ, ЩО ВАШОЮ АСЕКУРАЦІЙНОЮ УСТАНОВОЮ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ І КАНАДІ Є

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ

- **УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ** — це народня-братська за допомогово-аскураційна установа, побудована на щиро демократичних основах, з різними родами забезпечень.
- **УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ** виплатив на різні народні цілі в Україні (давніше), США і Канаді понад 200,000 дол.
- **УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ** має тепер 21,000 членів та 5,250,000 доларів майна.

ЗАБЕЗПЕЧУЙТЕ СЕБЕ Й СВОЮ РОДИНУ В УКРАЇНСЬКОМУ РОБІТНИЧОМУ СОЮЗІ! ВАШІ ВКЛАДКИ ЦЕ НАЙПЕВНІША ОЩАДНІСТЬ, ЩО ПРИНОСИТЬ ВАМ ЩОРІЧНУ ВИСОКУ ДИВІДЕНДУ! ПОМАГАЙМО СОБІ ГУРТОМ!

За інформаціями звертайтеся:

UKRAINIAN WORKINGMEN'S ASSOCIATION

524 OLIVE ST., SCRANTON, PA., USA.

Або (в Канаді):

H. MAZURYK, 516 Bathurst St., Toronto, Ont., Canada